

Suomenkielisten televisio-ohjelmien tekstitys Selvitys

Tekijät FISS, Helsingin yliopiston Social- och kommunal- högskolan. Pauliina Lehtinen, Heikki Hellman,		Julkaisun laji Selvitys	
Minna Aslama		Toimeksiantaja Liikenne- ja viestintäministeriö	
Julkaisun nimi Suomenkielisten televisio-ohjelmien tekstitys. Selvitys		Toimielimen asettamispäivämäärä	
Tiivistelmä <p>Viestintäpalvelut ovat yhä oleellisempi osa jokaisen ihmisen arkipäivää. Oikeus viestintään ja tiedon- saantiin on kaikkien kansalaisten perusoikeus. Tämän perusoikeuden toteutuminen edellyttää sitä, että viestintäpalvelut kuten televisio-ohjelmien tekstitykset, ovat saatavilla kaikille esteettömässä muodossa.</p> <p>Viestintä- ja tietotekniikan kehityksen voidaan yleisesti todeta avanneen merkittäviä uusia mahdolli- suuksia käyttäjien erityisryhmille. Digitaalinen lähetystekniikka mahdollistaa aiempaa laajemman aineiston välittämisen. Yleisradio on vuodesta 1983 asti palvellut kuulovammaisia katsojia tarjoamalla tekstityksiä suomenkielisiin ohjelmiin. Digiajan myötä ns. teksti-tv-tekstityksistä on siirrytty digitaali- siin tekstityksiin. Tällä hetkellä suomenkielisten ohjelmien tekstitystä ei toteuteta kaupallisilla kanavil- la.</p> <p>Selvitys kartoittaa tarkemmin suomenkielisten ohjelmien tekstityksen kehitystä ja suomenkielisten ohjelmien todellista tekstitysmäärää sekä arvioi tekstityspalveluiden tuottamisen hintaa. Lisäksi selvi- tykseen sisältyy kotimaisten mainoskanavien näkemys tekstityspalveluiden tuottamisesta sekä vertailu Iso-Britannian, Alankomaiden sekä Ruotsin tekstityskäytännöistä.</p> <p>Selvityksen taustalla on sekä viestinnän esteettömyys työryhmässä käyty keskustelu että ministeriössä valmisteilla ollut EU:n audiovisuaalista mediaa koskevan direktiivin toimeenpano.</p>			
Avainsanat (asiasanat) Televisio, esteettömyys, tekstittäminen			
Muut tiedot Yhteyshenkilö/LVM Aleksandra Partanen			
Sarjan nimi ja numero Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 38/2009		ISSN 1457-7488 (painotuote) 1795-4045 (verkkojulkaisu)	ISBN 978-952-243-091-5 (painotuote) 978-952-243-092-2 (verkkojulkaisu)
Sivumäärä (painotuote) 38	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Liikenne- ja viestintäministeriö		Kustantaja Liikenne- ja viestintäministeriö	

Författare FISS, Social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Pauliina Lehtinen, Heikki Hellman, Minna Aslama		Typ av publikation Utredning	
		Uppdragsgivare Kommunikationsministeriet	
		Datum då organet tillsattes	
Publikation Textningen av finskspråkiga televisionsprogram. Utredning			
Referat <p>Kommunikationstjänsterna är en allt väsentligare del av människors vardag. Rätten till kommunikation och rätten att få information är en grundläggande rättighet för alla medborgare. Tillgodoseende av denna grundläggande rättighet förutsätter att kommunikationstjänster, såsom textning av televisionsprogram, står till förfogande i tillgänglig form för alla.</p> <p>Allmänt kan man konstatera att utvecklingen av kommunikations- och datatekniken har öppnat betydande, nya möjligheter till särskilda grupper av användare. Den digitala sändningstekniken gör det möjligt att förmedla material som är mera omfattande än tidigare. Rundradion har sedan 1983 betjänat hörselskadade tittare genom att texta finskspråkiga program. I och med digitaliseringen har man övergått från textning på text-tv till digital textning. För närvarande har kommersiella kanaler ingen textning av finskspråkiga program.</p> <p>Utredningen kartlägger närmare utvecklingen av textningen av finskspråkiga program, den faktiska mängden av textningen av finskspråkiga program samt utvärderar priset på produktionen av textningstjänster. Utredningen innehåller också de inhemska kommersiella kanalernas synpunkt på produktionen av textningstjänster och en jämförelse av textningspraxis i Storbritannien, Nederländerna och Sverige.</p> <p>Bakgrunden för utredningen utgörs av den debatt som fördes i tillgänglighetsarbetsgruppen i ministeriets information samt den vid ministeriet beredda verkställigheten av EU-direktivet om audiovisuella medier.</p>			
Nyckelord Television, tillgänglighet, textning			
Övriga uppgifter Kontaktperson vid kommunikationsministeriet är Aleksandra Partanen			
Seriens namn och nummer Kommunikationsministeriets publikationer 38/2009		ISSN 1457-7488 (trycksak) 1795-4045 (nätpublikation)	ISBN 978-952-243-091-5 (trycksak) 978-952-243-092-2 (nätpublikation)
Sidoantal (trycksak) 38	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Kommunikationsministeriet		Förlag Kommunikationsministeriet	

Authors (from body; name, chairman and secretary of the body) University of Helsinki, Social- och kommunalhögskola, FISS: Pauliina Lehtinen,		Type of publication Report	
Heikki Hellman, Minna Aslama		Assigned by Ministry of Transport and Communications	
Name of the publication Subtitling of Finnish-language television programmes		Date when body appointed	
Abstract <p>Communications services play an ever greater role in people's everyday life. The right to communications and access to information are every citizen's basic rights. This calls for equal and barrier-free accessibility to communications services such as television programme subtitling.</p> <p>Information and communications technology has opened up significant new opportunities for special user groups. A broader scope of material can be distributed with the help of digital transmission technology. Since 1983 the Finnish Broadcasting Company, YLE, has served the hard of hearing by providing subtitles for Finnish-language programmes. The digital switch-over replaced the so-called teletext subtitling with digital subtitling. Finnish-language programmes on commercial channels do not currently include subtitles.</p> <p>This study provides detailed information on the development and actual amount of subtitling provided for Finnish-language programmes and estimates the costs of subtitling services. The study also discusses the views of Finnish commercial channels on providing subtitling services, and compares the practices of the UK, the Netherlands and Sweden.</p> <p>The study is based on discussions held in the Ministry's working group on accessibility in communications and on the Ministry's implementation process of the EU Directive on Audiovisual Media Services.</p>			
Keywords Television, accessibility, subtitling			
Miscellaneous Contact person at the Ministry: Aleksandra Partanen			
Serial name and number Publications of the Ministry of Transport and Communications 38/2009		ISSN 1457-7488 (printed version) 1795-4045 (electronic version)	ISBN 978-952-243-091-5 (printed version) 978-952-243-092-2 (electronic version)
Pages, total (printed version) 38	Language Finnish	Price	Confidence status Public
Distributed and published by Ministry of Transport and Communications			

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
1.1 Oikeus tekstitykseen	3
1.2 Selvityksen tekotapa ja rakenne	3
2. YLEn tekstityskäytännöt	5
2.1 Kuulovammaistekstitys.....	5
2.2 Äänitekstitys.....	6
2.3 Tekstityksen haasteet	6
2.3 Tulevaisuus.....	7
2.4 Vuosi 2008.....	8
2.5 Viikon 16/2009 aineisto	8
2.6 FST5	10
2.7 YLEä kohtaan esitettyä arvostelua	10
3. Kaupalliset tv-kanavat	12
3.1. Kaupallisten yhtiöiden yhteiset näkemykset tekstityksestä.....	12
Julkisen palvelun tehtävä	12
Kustannukset.....	12
Tekniikka.....	13
Äänitekstitys	13
3.2 MTV3	13
3.3 Nelonen	14
4. Viiteryhmien näkemyksiä	15
4.1 Oikeus vs. velvoite	15
4.2 Osaksi yhteiskuntaa.....	16
4.3 Kehittämistyö/työryhmä	16
4.4 Tekstitettävät ohjelmat.....	16
4.5 Kuuloliitto	17
4.6 Kuurojen Liitto	18
4.7 Eläkeliitto	18
4.8 Maahanmuuttajanäkökulma	18
5. Kansainvälinen vertailu	20
5.1 Britannia	20
5.2 Ruotsi	21
5.3 Hollanti.....	23
6. Tekstityksen ongelmat	24
6.1 Tekniikka.....	24
6.2 Kustannukset	24
7. Yhteenveto	26
Liitteet	28

1. Johdanto

1.1 Oikeus tekstitykseen

Tekstittäminen on aina ollut osa suomalaista televisiokulttuuria. Vieraskieliset ohjelmat on Suomessa totuttu näkemään tekstitettyinä, ei dubattuina, toisin kuin useissa muissa maissa. Tämä tapa takaa sen, että kuulovammaiset ja kuurot ovat voineet seurata vieraskielisiä televisio-ohjelmia. Kotimaiset ohjelmat sen sijaan ovat jääneet heille lähes saavuttamattomiksi.

Audiovisuaalisen kulttuurin ja median merkitystä nyky-yhteiskunnassa ei voida kieltää. Televisio toimii niin tiedonvälittäjänä kuin kulttuurin välittäjänä. Televisio-ohjelmista saatetaan keskustella työpaikan kahvitauoilla ja iltapäivälehdet seuraavat nykyään tiiviisti esimerkiksi sellaisia ohjelmia kuin *Tanssii tähtien kanssa* tai *Idols*. Jättämällä yksi tai useampi väestöryhmä suomalaisten televisio-ohjelmien ulkopuolelle, jätetään heidät sivuun myös näistä kansakuntaa yhdistävistä keskusteluista.

Myös Euroopan Unionin audiovisuaalista mediaa käsittelevässä direktiivissä on todettu seuraavaa:

”Vammaisten ja ikääntyneiden oikeuteen osallistua ja integroitua yhteisön yhteiskunnalliseen elämään ja kulttuurielämään kuuluu erottamattomana osana mahdollisuus käyttää audiovisuaalisia mediapalveluja. Keinoina tähän saatavuuteen pääsemiseksi olisi käytettävä muun muassa viittomakieltä, ohjelmien tekstitystä, äänikuvausta ja helppolukuisia valikkoja.”¹

Kuten direktiivissäkin sanotaan, kyse on oikeudesta. Myös YK:n vammaisten oikeuksia käsittelevässä sopimuksessa², jonka Suomi on allekirjoittanut, puhutaan oikeudesta – ihmisoikeudesta. Sopimuksessa todetaan hyvin selkeästi, että vammaisille ihmisille on tarjottava samanlaiset mahdollisuudet päästä käsiksi tietoon ja tiedonvälitykseen, kuin muille. Tekstitys mainitaan yhtenä tapana varmistaa tämä oikeus.

Suomenkielisten ohjelmien tekstittämistä on pitkään kutsuttu kuulovammaistekstitykseksi, koska sen pääkohteena ovat olleet kuurot ja kuulovammaiset. Tämä ryhmä ei kuitenkaan ole ainut väestöryhmä, joka tarvitsee tekstitystä tai apukeinoja televisiota käyttääkseen. Suomen demografia on murroksessa, ja ikääntyvien ihmisten suhteellinen osuus kasvaa koko ajan. Monilla ikääntyvillä myös kuulo alenee. Merkittävä väestönmuutos tapahtuu myös siinä, että siirtolaisten osuus kasvaa koko ajan. Siirtolaisten kotouttaminen ja kielenopetus tulevat olemaan yhä merkittävämmässä osassa. Televisio-ohjelmien tekstitys voisi helpottaa sekä kielenopiskelua että kotoutumista suomalaisen yhteiskuntaan.

1.2 Selvityksen tekotapa ja rakenne

Tässä selvityksessä tarkastellaan pääasiassa kuulovammaistekstityksenä tunnettua tekstityksen muotoa. Selvitys keskittyy siihen, missä määrin suomenkielisiin tv-ohjelmiin on lisätty tekstitys. Lähemmässä tarkastelussa on Yleisradion tv-kanavien (TV1, TV2, YLE Teema) yhden viikon

¹ Euroopan Parlamentin ja Neuvoston direktiivi 2007/65/EY televisiotoimintaa koskevien jäsenvaltioiden lakien, asetusten ja hallinnollisten määräysten yhteensovittamisesta annetun neuvoston direktiivin 89/552/ETY muuttamisesta, 11.12.2007.

² YK:n vammaisten ihmisten ihmisoikeussopimus Artikla 9 ja 30.

<http://www.un.org/disabilities/documents/convention/convoptprot-e.pdf>. (luettu 9.5.2009)

suomenkielinen ohjelmisto. Lisäksi tarkastellaan lyhyesti erikseen YLE FST5:n ohjelmiston tekstitystilannetta. Selvitys kartoittaa myös YLE:n, MTV3:n ja Nelonen Median näkemyksiä ja tulevaisuudensuunnitelmia tekstityspalvelun suhteen. Vaikka selvitys keskittyy kuulovammaistekstitykseen, sivuaa se jossain määrin myös äänitekstitystä ja eri tulkkausmuodot ja apukeinot on huomioitu.

Selvityksessä on kuultu myös erilaisia viiteryhmiä, jotka voisivat hyötyä nimenomaan tekstityspalvelusta. Tällaisia tahoja ovat ainakin Kuuloliitto, Kuurojen liitto, Eläkeliitto ja maahanmuuttajat. Heidän edustajiaan on kuultu, ja nämä ovat saaneet kertoa oman näkemyksensä tekstityspalvelujen tarpeesta.

Tämän lisäksi on selvitetty lähinnä julkisen palvelun kanavien osalta erilaisia käytäntöjä tekemällä kansainvälistä vertailua Britannian, Ruotsin ja Hollannin kesken.

Lopussa kootaan yhteen tekstittämiseen liittyviä ongelmakohtia ja haasteita.

2.YLEn tekstityskäytännöt

Yleisradio toimii eduskunnan alaisena. Sen toimintaa säädellään yleisradiolailla, johon on kirjattu erilaisia velvoitteita.³ Seuraavat tiedot perustuvat YLEn järjestelmäpäällikkö Ann-Catrine Vihtilän ja ohjelmistokeskuksen päällikkö Mika Lavosen haastatteluihin sekä strategiajohtaja Ismo Silvolta sähköpostitse saatuihin tietoihin.

2.1 Kuulovammaistekstitys

YLE on tekstittänyt suomenkielisiä ohjelmia 1980-luvulta lähtien. Ensimmäinen kuulovammaistekstitetty ohjelma (*Aikapoika ja mono*) lähetettiin 8.1.1983 siten, että katsoja sai tekstin näkyviin teksti-tv:n sivulta. Ennen digiaikaa kaikki kuulovammaistekstitykset tarjottiinkin teksti-tv:n kautta. Näin katsojalle jäi mahdollisuus valita, näkyykö teksti vai ei. Suomalaiset katsojat ovat tottuneet siihen, että ulkomaisissa ohjelmissa teksti kulkee ruudun alaosassa. Suomenkielisten ohjelmien kohdalla ei siihen kuitenkaan ole totuttu.

Television yleisen digitalisoitumisen myötä YLE teki valinnan ja ryhtyi käyttämään kuvaan kiinni **poltetun tekstityksen** sijaan digitaalista **DVB-tekstitystä**, joka lähetetään omana ”bittivirtanaan” kuvan ja äänen rinnalla. DVB-tekstityksessä on ilmennyt ongelmia varsinkin halvimpien digisovittimien tapauksessa, ja jonkin verran on ilmennyt myös viivästymää tekstityksessä. Toisaalta DVB-tekstitys tarjoaa katsojalle lisää valinnan mahdollisuuksia. Tekstityksiä on mahdollista tarjota useilla kielillä, ja halutessaan tekstin saa myös kokonaan pois. Tekstitykset tarjotaan edelleen myös teksti-tv:n kautta, jotta tekstitys näkyy varmasti myös katvealueilla. Uutisten kohdalla käytetään teknisistä syistä edelleen vain teksti-tv-tekstitystä (**TTV-tekstitys**).⁴

YLEssä ajatellaan, että vaikka kuulovammaiset ovat edelleen tekstitysten pääkohdeyleisö, voisivat myös maahanmuuttajat hyötyä tekstityksistä esimerkiksi kielenopiskelun yhteydessä. Myös osalle vanhuksista tekstitys tuo apua ohjelmien seuraamiseen. Vanhusten kohdalla tosin näkö saattaa heiketä, eikä nopeita tekstityksiä ole aina helppo seurata. YLEssä tekstitys koetaan tärkeäksi asiaksi: yhdeltä kansalaisryhmältä ei voida kokonaan sulkea pois niin tärkeää mediaa kuin televisio.

Tekstittäminen ei käytännössä juurikaan eroa kääntämisestä. Käytettävä tekniikka, väylät ja järjestötkin ovat samat. Hinnaltaan tekstittäminen saattaa olla hieman halvempaa kuin kääntäminen, mutta työ on käytännössä hyvin samanlaista. Käytännössä tekstitys on tehtävä valmiiseen ohjelmaan jälkikäteen ja ajastettava kuva kavalta oikein. Kyse on käsityöstä, jossa sanottu asia pitää saada mahtumaan pieneen tilaan ja puhetta joudutaan usein tiivistämään. YLEssä arvioidaan, että jos tulevaisuudessa saadaan toimiva tietokoneohjelma tekemään tekstitystä, voisi tekstitys olla osa ohjelmien tuotantoa, kun se nykyään joudutaan tekemään erikseen vasta ohjelman valmistuttua. Tällä hetkellä tekstitys toimii niin, että ohjelman pitää olla valmiiksi leikattu, ennen kuin sitä voidaan ruveta tekstittämään.

³ Laki Yleisradio Oy:stä 22.12.1993/1380. Yleisradion ns. julkisen palvelun velvoitteet on kirjattu lain 7 §:ään, jonka mukaan yhtiön tulisi ”tuoda täyden palvelun televisio- ja radio-ohjelmisto siihen liittyvine oheis- ja lisäpalveluineen jokaisen saataville yhtäläisin ehdoin” sekä ”kohdella ohjelmatoiminnassa yhtäläisin perustein suomen- ja ruotsinkielistä väestöä, tuottaa palveluja saamen, romanin ja viittomakielellä sekä soveltuvin osin myös maan muiden kieliryhmien kielellä”. Kuulovammaisten tekstityspalveluista laissa ei suoranaisesti puhuta mitään.

⁴ Liitteeseen 2. on koottu tekstitykseen liittyvää terminologiaa selityksineen.

Vuonna 2009 YLEn tekstittäjäryhmässä työskentelee seitsemän vakinaista tekstittäjää ja yksi tuottaja. YLE myös ostaa tekstityksiä freelancereilta. Yhden tunnin mittaisen ohjelman tekstittämiseen on budjetoitu 870 euroa. Hinta riippuu hieman puheen määrästä: mitä enemmän puhetta, sen työläämpää tekstittäjälle ja siksi kalliimpaa.

YLEssä nähdään, että ennen kuin kaupalliset kanavat voisivat edes harkita kuulovammaistekstityksiä, niiden pitäisi siirtyä DVB-tekstitykseen. YLEn näkemyksen mukaan suomalaiset katsojat eivät halua suomenkieliseen ohjelmaan näkyvää tekstitystä, vaan tekstityksen pitää olla valittavissa oleva lisäpalvelu. YLEssä periaate on ollut, ettei mitään sellaista palvelua, joka on suunnattu marginaaliryhmille, ole haluttu pakottaa kaikille.

Uutiset tekstitetään tällä hetkellä TTV-tekstityksin, sillä tekniikka tulee DVB-tekstityksessä vastaan. Tavoitteena on päästä käyttämään kaikkialla samaa teknistä alustaa. Se olisi kaikille helpompaa – niin yleisölle kuin YLElle itselleen.

Uutisten tekstittäminen on hyvin haastavaa. Tällä hetkellä YLE tekstittää klo 17:n ja klo 20.30:n uutislähetykset. Tekstittäminen tapahtuu hyvin nopealla tahdilla, ja joka ilta kaksi ihmistä on kahdeksan tunnin työvuorossa tekstittämässä uutisinserttejä sitä mukaa kuin ne valmistuvat. Tekstittäjillä on tukena käsikirjoitus, mutta he myös kuuntelevat ääniraitaa ja tekstittävät suoraan kuulemastaan. Suorat haastattelut kirjoitetaan suoraan ruutuun. Tekstittäjät eivät ehdi työvuoronsa aikana tekstittämään enempää uutislähetystyksiä. Jos halutaan tekstittää useampia uutislähetystyksiä, tarvitaan lisää tekstittäjiä. Palvelun laajentaminen on siten resurssikysymys.

2.2 Äänitekstitys

YLE on tällä vuosituohannella ottanut käyttöön myös **äänitekstityksen**. Äänitekstitys toimii täysin automaattisesti siten, että puhesyntetisaattori kääntää valmiit tekstitykset synteettiseksi ääneksi, joka lisätään ohjelmaaäneen ja on kuultavissa digiboxin kieliasetuksissa hollannin kielen kohdalla. Äänitekstittäminen on YLEllä vasta alussa mutta jo nyt kaikki suomeksi tekstitetty ohjelmat ovat, oopperan librettoja lukuunottamatta, äänitekstitettyjä. Se tarkoittaa käytännössä noin 100 tuntia äänitekstitettyä ohjelmaa viikossa. Äänitekstitystä ollaan laajentamassa myös FST5:n puolelle ja ruotsinkielinen äänitekstitys on tällä hetkellä pilottivaiheessa. Todennäköisesti äänitekstitys saadaan kokonaisuudessaan täyteen mittaansa tämän vuoden aikana.

Äänitekstityksen hoitavaa tietokoneohjelmaa kehiteltiin yhdessä valmistajan kanssa LVM:n Arvi-D ohjelmassa ja se on toistaiseksi käytössä vain Suomessa. Monilla mailla on kuitenkin ollut kiinnostusta tehdä vastaavanlainen järjestelmä paikalliselle kielelle sovitettuna. Ohjelmiston vuosikustannukset ovat YLEn edustajien mukaan todella edulliset, kunhan alkuinvestoinnit on tehty. YLEltä huomautetaan, että jokainen tv-yhtiö voisi halutessaan ostaa ohjelmiston, mutta se vaatisi todennäköisesti DVB-tekstityksen poltetun tekstityksen sijasta.

2.3 Tekstityksen haasteet

Tekstittämiseen liittyy paljon haasteita. Uutisten ja suorien lähetysten tekstittäminen koetaan YLEssä erityisen haastaviksi. Tekninen alusta pitäisi kuitenkin saada vielä muiden ohjelmien kanssa yhtenäiseksi.

Muita haastavia ohjelmistokokonaisuuksia ovat lastenohjelmat, musiikkiohjelmat ja urheilu. Näitä ohjelmia ei tällä hetkellä tekstitetä lainkaan, eikä YLE siksi laske niitä mukaan tavoite- tai

toteutumislaskelmiinsa. YLE on luvannut tekstittää 30 prosenttia kotimaisista ohjelmista. Jos yllä mainitut ohjelmaluokat jätetään kokonaistarkastelusta pois, YLEn tavoite toteutuu.

Urheiluohjelmien ongelmana on suoran lähetyksen lisäksi monen lajin kohdalla tempo. Nopeinkaan tekstittäjä ei pysy selostajien vauhdissa, eikä toisaalta kukaan pystyisi seuraamaan niin nopeaa tekstitystä. Urheilun kohdalla pitäisikin pohtia kokonaan muita keinoja hoitaa tekstitys tyydyttävästi ja järkevästi.

Lastenohjelmien kohdalla haaste on lasten lukutaito. Pitäisi määritellä, minkä ikäisten lasten ohjelmat olisi järkevää tekstittää. Toisaalta pitää myös miettiä, onko teksti oikea tapa vai pitäisikö sittenkin miettiä kuvien avulla tekstittämistä. Myös musiikkiohjelmiin liittyy ongelmia. Kuinka kuvaillaan musiikkia? Kerrotaanko vain, että nyt soittaa piano, nyt viulu? Vai yritetäänkö kuvailla musiikin tapahtumia ("musiikki nousee, rummut pauhaavat")? Vai onko jokin muu tapa?

Ajankohtaisohjelmat ja viime tipassa valmistuvat ohjelmat ovat ensilähetyksessä nykyisin vailla tekstejä. Näitä ohjelmia pyritään tekstittämään vasta pikauusintalähetyksiin. Suorien ensilähetysten tekstittämiseen ei yhtäällä tällä hetkellä ole mahdollisuuksia.

Ruotsin yleisradioyhtiössä SVT:ssä ohjelmien valmistumisaika on määritelty sellaiseksi, että tekstitys ehditään tehdä. Ruotsin mallissa illan ajankohtaisohjelma ei voi käsitellä samana päivänä tapahtuvia asioita, sillä ohjelman pitää olla valmis ja tekstittäjällä 4 tuntia ennen lähetystä. Jos Suomessa halutaan sama käytäntö, tarvitaan kenties jokin säännös, joka liittyy ohjelmien valmistumisaikatauluun.

YLEssä koetaan, että jotta mainittuja ohjelmaluokkia voidaan tulevaisuudessa tekstittää, täytyy ongelmakohdat ensin ratkaista. Ennen kuin näin on tehty, ei ongelmallisia ohjelmatyyppejä voida ottaa mukaan tekstityslaskelmiin, sillä YLEn edustajien mukaan se vääristäisi lukuja.

2.3 Tulevaisuus

YLEn tavoitteena on kasvattaa kotimaisten tekstitettyjen ohjelmien osuutta (joka YLEn mukaan on tällä hetkellä 30 %) vuosittain noin viidellä prosenttiyksiköllä. Samaan aikaan kehitetään yhteistyössä alan teknologiaosaajien (erityisesti VTTn) kanssa automaattista puhe tekstiksi -teknologiaa. Tavoitteena on ollut selvittää, milloin tekniikka on sillä tasolla, että YLE kykenisi tekstittämään 100 prosenttia ohjelmista. Laitteistoa monenlaiseen muuhun käyttöön on olemassa, mutta se ei vastaa televisio-ohjelmien tekstityksen haasteisiin. Erilaisten kokeilujen ja kokemusten perusteella arvioidaan, että tällainen automaatio voidaan ottaa jonkinasteiseen käyttöön noin kahden kolmen vuoden kuluttua. Teknologian kehittämisessä YLE ei kuitenkaan voi olla päävastuussa, mutta se sanoo olevansa mielellään mukana sekä tarjoaa omaa osaamistaan ja materiaalejaan kehitystyön avuksi.

YLEn strateginen tavoite on, että automaattinen tekstitystekniikka olisi käyttövarmaa ja toimivaa ensi vuosikymmenen puoliväliin (2015) mennessä. Tällöin kaikki YLEn kotimaiset ohjelmat saataisiin tekstitetyiksi.

Tekstittäminen on lähitulevaisuudessakin työvoimavaltaista toimintaa. Tekniikasta pyritään saamaan apua lähinnä tekstittäjille. On hyvin epätodennäköistä, että täysin automaattista ohjelmaa pystytään ainakaan ihan lähitulevaisuudessa kehittämään, sen verran paljon haasteita tekstitykseen liittyy. Tulevaisuudesta ei tietenkään koskaan tiedä.

Tänä keväänä YLEn televisiotoiminnan johtaja Olli-Pekka Heinonen on nimittänyt Ann-Catrine Vihtilän erityisryhmien palvelujen vastuuhenkilöksi. Vihtilän lähitulevaisuuden tavoitteena on nostaa tekstitys- ja äänitekstityspalveluiden statusta ja tiedottaa niistä paremmin. Tieto pyritään saamaan YLEn internetsivuilla paremmin näkyviin. Pyritään myös kehittämään jokin symboli, joka voitaisiin saada näkymään lehtien ohjelmatietoihin ja digiboxin ohjelmatietolaatikkoon. Ennen digiaikaa lehtien ohjelmatiedoissa oli maininta tekstityksistä, mutta digiboxien ohjelmatietolaatikko on hyvin rajallinen, ja siksi tieto tekstityksistä on jouduttu jättämään pois.

2.4 Vuosi 2008

Alla olevat luvut on saatu suoraan YLEltä ja perustuvat koko vuoden 2008 ohjelmatietoihin. Tarkastelusta on jätetty pois ajankohtaisohjelmat, uutiset, lastenohjelmat, musiikkiohjelmat ja urheilu. Tekstitettyjä ohjelmia löytyy vain viidestä ohjelmaluokasta: ajankohtaisohjelmista, asiaohjelmista, draamaohjelmista ja elokuvista, viihdeohjelmista sekä opetusohjelmista.

Edellä mainituilla rajauksilla vuoden 2008 kotimaisesta tarjonnasta 28,4 prosenttia oli tekstitetty. Kun uutislähetyksistä tekstitettyyn tarjontaan lukeutuivat sekä klo 17:n uutiset että klo 20.30:n pääuutislähetys, koko vuoden uutistarjonnasta lähes kolmannes (31,8 %) oli tekstitetty. Mikäli koko kotimainen tarjonta otetaan huomioon, kuulovammaistekstitysten osuus laskee 15,3 prosenttiin.

Kun laskelmiin otetaan mukaan myös ulkomailta hankittu ohjelmatarjonta, joka perinteisesti on varustettu tekstein, vuoden 2008 kokonaistarjonta oli kanavilla TV1, TV2 ja YLE Teema yhteensä 13 928 tuntia. Tästä koko tarjonnasta 10 167 tuntia, eli 72 %, oli tekstitetty suomeksi.

2.5 Viikon 16/2009 aineisto

YLEn tapaa jättää tekstittämisen kannalta ”mahdottomat” ohjelmat pois laskettaessa tekstitettyjen ohjelmien osuus tarjonnasta, on arvosteltu järjestöjen toimesta. On koettu, ettei YLEn luvuilla saada todellista kuvaa tekstitystilanteesta. Tästä syystä tähän selvitykseen haluttiin saada tarkempaa tietoa paitsi kotimaisten televisio-ohjelmien todellisista tekstitysosuuksista myös selvittää hieman tarkemmin, millaisia ohjelmia yhtiö tekstittää. Seuraava tarkastelu on tehty yhden viikon (16/2009) aineistosta YLEn suomenkielisiltä kanavilta TV1, TV2 ja YLE Teema. Aineistosta on poistettu chatit, pelit, teematieto ja uutisikkunat. Näin tarkasteluun on otettu vain varsinaiseksi ohjelmatarjonnaksi laskettavat ohjelmat. Osoviikon ohjelmisto saattaa hieman poiketa normaaliviikon tarjonnasta, sillä viikolle osui pääsiäismaanantai, mutta tämän ei vaikuttane tuloksiin vääristävästi. YLE FST5:tä on tarkasteltu erillisenä osuutena hieman suppeammin jäljempänä.

Kun kaikki kotimaiset ohjelmat lasketaan mukaan, on TV1:llä, TV2:lla ja YLE Teemalla lähetettiin yhden viikon aikana yhteensä reilut 335 tuntia ohjelmaa. Suomenkielistä ohjelmaa siitä oli melkein 180 tuntia ja siitä kuulovammaistekstitettyjä noin 39 tuntia. Jos tarkastellaan prosenttiosuuksia, niin kuin edellisessä jaksossa on tehty, on kuulovammaistekstitettyjen ohjelmien osuus koko suomenkielisestä ohjelmatarjonnasta noin 22 prosenttia. (Ks. **Taulukko 2.5.1.**)

Taulukko 2.5.1

	Kaikki ohjelmat	Suomenkieliset ohjelmat	Tekstitetyt suomenkieliset
Ohjelmien lukumäärä	639	395	67
minuutit	20126,00	10716,00	2342,16
tuntia	335,43	178,60	39,04
%	100	53,0	21,8*

Luvut on laskettu YLEn suomenkielisten kanavien TV1:n, TV2:n ja Teeman ohjelmistosta.

* Osuus on laskettu suomenkielisistä ohjelmista.

Kuulovammaistekstitettyjä ohjelmia on tarkasteltu ohjelmaluokittain⁵, keskittymällä niiden suhteelliseen määrään ohjelma-ajasta. Tarkastelu tehdäänkin ohjelmaminuuttien perusteella ja esimerkiksi prosenttisuudet on laskettu minuuteista, ei ohjelmien määrästä. Näin saadaan todellisempi käsitys siitä, kuinka suuri osa ohjelma-ajasta on varustettu kuulovammaisten tekstityspalvelulla, kuin jos tarkasteltaisiin ohjelmanimikkeiden määrää.

Suurimmaksi ohjelmaluokaksi muodostuvat asiaohjelmat (24,2 %), sitä seuraavat harraste- ja palveluohjelmat (20,3 %) ennen fiktio-ohjelmia (14,8 %). Näitä ohjelmaluokkia seurasivat uutiset (8,3 %), viihde (6 %) ja kulttuuriohjelmat (3,7 %). Lukuun ottamatta niitä ohjelmaluokkia, joissa kuulovammaistekstityksiä ei lähetetty lainkaan (urheilu, lastenohjelmat), vähiten tekstitettyjä ohjelmia tarjottiin opetusohjelmien (3,1 %) ja ajankohtaisohjelmien (1,4 %) luokissa. Ajankohtaisohjelmia tarjottiin tekstitettyinä vain TV2:lla, *Ajankohtaisen kakkosen* uusintalähetyksenä keskiviikkoiltapäivässä. Alla olevasta taulukosta (**Taulukko 2.5.2**) näkyvät myös vielä ohjelmien lukumäärät ja minuuttimäärät.

Taulukko 2.5.2

Ohjelmaluokka	Osuus %*	Lukumäärä	Minuutit
Uutiset	8,3 %	14	194,00
Ajankohtaisohjelmat	1,4 %	1	33,00
Asia	24,2 %	14	566,43
Kulttuuri	3,7 %	2	87,40
Harraste ja palvelu	20,3 %	14	474,47
Opetus	3,1 %	3	73,48
Fiktio	18,1 %	10	425,04
Elokuva	14,8 %	4	346,36
Viihde	6,0 %	5	140,38
Yhteensä	99,9 %	67	2342,16

*Prosenttiosuus on laskettu minuuteista.

Tässä pienimuotoisessa selvityksessä haluttiin myös tarkastella hieman sitä, mihin kellonaikoihin kuulovammaistekstitettyjä ohjelmia tarjotaan. Selvitys tehtiin jakamalla vuorokausi viiteen osaan ja katsomalla, kuinka paljon ohjelmia kuhunkin osaan osui. Selvästi eniten kuulovammaistekstitettyjä ohjelmia tarjottiin klo 17–22, eli ilta-aikaan (51,1 %). Myös iltpäivisin (24,5 %) ja myöhäisillassa (12,8 %) tarjottiin jonkin verran tekstitettyjä ohjelmia. Aamupäivisin tarjottiin lukumäärältään enemmän tekstitettyjä ohjelmia kuin myöhäisillassa, mutta suhteellisessa, minuutteihin perustuvassa vertailussa aamupäivän tarjonta (11,3 %) jäi myöhäisiltaa vähäisemmäksi. Öisin ei tekstitettyjä ohjelmia lähetetty lainkaan.

⁵ Ohjelmaluokitus vastaa suomalaista tv-tarjontaa kuvaavissa raporteissa käytettyä luokitusta. Ks. *Suomalainen televisiotarjonta 2007*, Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 2/2009 (Helsinki: LVM).

Taulukko 2.5.3

Aika	Minuutit	%	Lukumäärä
Aamu 05–12	265,57	11,3	10
Iltapäivä 12–17	574,53	24,5	12
Ilta 17–22	1201,43	51,1	39
Myöhäisilta 22–24	299,43	12,8	6
Yö 24–05	0,00	0	0
Yhteensä	2342,16	100	67

Tässä selvityksessä ei tarkasteltu uusintojen osuutta tekstitetyistä ohjelmista. Silmämääräisesti näyttäisi kuitenkin siltä, että tekstitetyissä ohjelmissa oli melko paljon uusintoja. Osa uusintoista oli niin sanottuja pikauusintoja ja osa vuosien takaisten ohjelmien uusintalähetyksiä.

2.6 FST5

FST5 kanavaa tarkastellaan tässä selvityksessä erikseen, koska selvitys keskittyy nimenomaan suomenkielisten ohjelmien tekstitykseen. FST5 haluttiin kuitenkin ottaa mukaan, sillä kanavan ohjelmista huomattava osa tekstitetään sekä suomeksi, että ruotsiksi. Samoin ainoat ruotsinkieliset kuulovammaistekstitykset tarjotaan FST5 kanavalla.

Viikon 16 aineiston perusteella näyttäisi siltä, että FST tekstittää suomeksi kaikki ohjelmat, jotka ylipäättään kanavalla tekstitetään. Poikkeuksen aineistossa muodosti ranskan kielen opetusohjelma. Kanavalla ei tekstitetty uutisia, urheilua, lastenohjelmia, eikä suoraa radiolähetyksen studiokuvaa. Kaikki ohjelmat, jotka oli tekstitetty ruotsiksi, oli tekstitetty myös suomeksi. Toisinaan ruotsinkieliset ohjelmat oli tekstitetty suomeksi, muttei ruotsiksi.

Ruotsinkielisistä ohjelmista oli kuulovammaistekstitetty viikon aikana kymmenen ohjelmaa, joista osa oli uusintoja. Yhteensä koko tarjonnasta 7,8 prosenttia oli kuulovammaistekstitetty, eli viikon aikana ohjelmaa tuli noin kuusi tuntia ruotsinkielisellä kuulovammaistekstityksellä. Viikkoon mahtui kuitenkin kolme kokonaista päivää, jolloin ei tullut yhtään kuulovammaistekstitettyä ohjelmaa.

2.7 YLEä kohtaan esitettyä arvostelua

Kuulovammaisten keskeiset etujärjestöt Kuuloliitto ja Kuurojen liitto ovat periaatteessa tyytyväisiä siihen, että YLE tekstittää edes osan ohjelmistaan. Palvelua ei kuitenkaan koeta riittäväksi, vaikka YLE meneekin niiden mielestä koko ajan oikeaan suuntaan. YLEn ongelmaksi koettiin ennen kaikkea hitaus ja tiedottamisen puute.

Molemmissa liitoissa ihmetellään sitä, miksi YLE ei tiedota tekstityspalvelustaan paremmin. Tällä hetkellä tieto on piilotettu teksti-tv:lle ja katsojan pitää osata etsiä sitä. Lehdissä tietoa suomenkielisten ohjelmien tekstityksistä ei ole, eikä tietoa löydy kunnolla edes YLEn omilta internetsivuilta. Moni sellainen, joka voisi hyötyä tekstityksestä, saattaa tiedottamisen puutteen vuoksi olla täysin tietämätön palvelusta.

Erityistä huomiota molemmissa liitoissa herätti myös suorien ajankohtaisohjelmien tekstittämyys. Varsinkin vaalikeskustelut toivottiin tekstitettäväksi suorina. Julkinen keskustelu jatkuu usein heti ohjelman jälkeen eikä jää odottamaan uusintalähetyksiä. Näin kuulovammaiset tuntevat jäävänsä vaalikeskustelujen seurattavana jälkeä, eivätkä he näin ollen voi osallistua keskusteluun samoin kuin kuulevat.

Erityisesti Kuurojen liitossa valiteltiin sitä, ettei uutislähetystä pysty tekstittämään nauhoittamaan, sillä tekstitys tulee teksti-tv:ltä. Siirtyminen uutislähetysten DVB-tekstitykseen mahdollistaisi uutisten tallentamisen digiboxiin. Kuuloliitossa puolestaan harmiteltiin ja ihmeteltiin sitä, että vain kaksi päivän lukuisista uutislähetyksistä on tekstitetty.

Kuuloliiton edustajat painottivat erityisesti tulevaisuuden internetvälitteistä televisiota. Tällä hetkellä YLE Areenan ohjelmia ei ole tekstitetty, mutta tulevaisuudessa näin toivottiin olevan. Kuuloliiton mukaan BBC on pyrkimässä siihen, että kaikki sen netti-tv-ohjelmat olisi lähitulevaisuudessa tekstitetty.

3. Kaupalliset tv-kanavat

Kaupalliset tv-kanavat eivät tähän mennessä ole tekstittäneet suomenkielisiä ohjelmiaan lainkaan. Niiden toimintaan on kuulunut vain vieraskielisten ohjelmien tekstittäminen suomeksi. Se on tapahtunut kiinteällä tekstityksellä, jossa teksti poltetaan kiinni kuvaan. Tällöin tekstitystä, saati tekstityskieltä, ei voi erikseen valita tai poistaa, toisin kuin DVB-tekstityksessä.

3.1. Kaupallisten yhtiöiden yhteiset näkemykset tekstityksestä

Molemmat suuret kaupalliset toimijat, MTV3 ja Nelonen Media, ovat monesta tekstitykseen liittyvästä asiasta ja sen ongelmista samaa mieltä. Seuraavassa esitetään ensin molempien yhtiöiden yhteisiä näkemyksiä. Jäljempänä tarkastellaan lisäksi joitakin yhtiöiden erikseen esiin nostamia näkökohtia.

Julkisen palvelun tehtävä

Molemmat yhtiöt ovat sitä mieltä, että periaatteessa kuulovammaistekstitys on hyvä asia, mutta se ei kuulu kaupallisen televisioyhtiön tehtäviin. Kuulovammaistekstitykset pitäisi keskittää julkisen palvelun kanaville. Kummallakaan yhtiöllä ei varsinaisesti ole mitään erityistä tekstittämistä vastaan, mutta niille se merkitsisi huomattavaa menoerää, josta ei ole näköpiirissä mitään taloudellista hyötyä. Kaupallisia yhtiöitä velvoittaa osakeyhtiölaki, joka vaatii tavoittelemaan liikevoittoa. Kaupallisessa tv-yhtiössä joudutaan kaikki kustannukset miettimään hyötynäkökulman kautta. Jos joudutaan investoimaan johonkin, mietitään aina, miten investointi voidaan kääntää hyödyksi ja tuotoksi. Tekstityksen ei uskota tuovan tuottoa kanaville.

Kustannukset

Sen lisäksi, että yhtiöt eivät koe tekstittämistä kaupallisten kanavien tehtäväksi, vastaan tulevat kustannukset ja tekniikka. Kaupalliset kanavat perustavat kustannusarvionsa Suomen Televisioiden Liiton laskelmaan⁶. Televisioyhtiöt yrittävät tänä vuonna säästää miljoonia, eivätkä siksi ole valmiita uusiin sitoviin investointeihin. MTV3 teki liikevoittoa viime vuonna, mutta Nelonen Media on koko toimintansa ajan pyörinyt tappiolla.

Molemmat yhtiöt ovat sitä mieltä, että on kohtuutonta kesken toimilupakauden muuttaa pelisääntöjä ja asettaa niille uusia velvoitteita. Ajatus tekstitysten lisäämisestä suomenkielisiin ohjelmiin on tullut yhtiöille yllätyksenä.

Jos tekstityksessä päädytään vapaaehtoisuuden sijaan veloitteeseen, ovat molemmat yhtiöt sitä mieltä, ettei kustannuksia voi jättää niiden maksettavaksi. Yksi isoimmista ongelmista tekstitysasiassa onkin kaupallisten toimijoiden mukaan juuri raha. Yhtiöt ovat ehdottaneet, että jos velvoite määrätään, voitaisiin tekstittämisen kustannukset maksaa esimerkiksi Valtion televisio- ja radorahastosta, sillä kyse on julkisesta palvelusta. Molemmat yhtiöt suhtautuvat hieman suopeammin tekstitykseen, jos rahoitus saadaan hoidettua muualta, eikä se jää niiden kannettavaksi. Nelonen median edustajat korostavat, ettei elinkeinonharjoittajaa voida asettaa tilanteeseen, jossa se tekee tappiota jonkin veloitteen vuoksi.

⁶ Tässä selvityksessä s. 23–24.

Molemmat yhtiöt korostavat, että koska yhtiöillä ei ole yhtään ylimääräistä rahaa, lisäkustannus johtaisi leikkauksiin toisaalla. Jos kotimaisia ohjelmia pitää alkaa tekstittää, osuu leikkaus todennäköisesti juuri kotimaisiin ohjelmiin, jotka kustannuksiltaan ovat monin verroin kalliimpia kuin vieraskieliset ohjelmat. Tekstityspalvelu kustannettaisiin siis kotimaisia ohjelmia vähentämällä. Raha olisi siten suoraan pois kotimaisilta tuotantoyhtiöiltä ja kotimaiselta av-kulttuurilta.

Yhtiöt ovat myös yhtä mieltä siitä, että jos tekstitysvelvoitteeseen päädytään, pitää tekstitettävien ohjelmien valinta jättää kanaville itselleen. Niillä pitää olla viimeinen päätäntävalta siitä, mitä ohjelmia ne tekstittävät, muuten puututaan niiden sananvapauteen. Vain jos rahoitus tulee esimerkiksi Valtion televisio ja radiorahastosta, voisi rahoittajalla olla toimijoiden mielestä valtaa määrätä, mitä tekstitetään.

Tekniikka

Rahoituksen lisäksi ongelmana on tekniikka. Kaupalliset yhtiöt käyttävät tällä hetkellä kuvaan poltettua tekstitystä. Yhtiöt uskovat, että jos suomenkielisiin ohjelmiin nyt laitettaisiin tekstitys jota ei voi poistaa kuvasta, suututettaisiin monet nykyisistä katsojista. Ainoaksi tavaksi tekstittää suomenkielisiä ohjelmia jääkin näin DVB-tekstitys, jossa tekstityksen voi valita itse. Kumpikaan yhtiö ei kuitenkaan ole lähivuosina siirtymässä DVB-tekstitykseen, siihen liittyvien ongelmien takia. Ne sanovat haluavansa varmistaa vieraskielisten ohjelmiansa varman tekstityksen. Jossain tulevaisuudessa on kaupallisillakin kanavilla todennäköisesti edessään siirtyminen DVB-tekstitykseen, mutta sen aika ei ole niiden mielestä vielä.

Äänitekstitys

Äänitekstitys ei ole noussut kummankaan yhtiön sisäisessä keskustelussa edes esiin. Äänitekstitys vaatii DVB-tekstityksen, ilman sitä se ei toimi. Yhtiöt myös huomauttavat, että YLE hoitaa äänitekstittämisen nyt hyvin ja toisaalta YLEllä on aivan erilaiset mahdollisuudet erillisiin lisäpalveluihin.

3.2 MTV3

Tässä alaluvussa käsitellään vielä tarkemmin MTV3:n esiin tuomia kohtia ohjelmatekstitykseen liittyen.

MTV3:n mukaan tekstitys merkitsee yhtiölle pelkkää rahanmenoa eikä siihen olla nykyisessä huonossa taloudellisessa tilanteessa siirtymässä. Yhtiön edustajat ymmärtävät asian tärkeyden mutta kokevat, ettei se ole heidän tehtävänsä. Toisaalta he myös pelkäävät, että jos hyvän tahdon eleenä tekstitettäisiin yksi ohjelma, nousisivat vaatimukset heti kahteen ja siitä kolmeen jne.

MTV3:n edustajat ovat sitä mieltä, että he voisivat tarjota esimerkiksi Kuuloliitolle tekstittämiseen tarvittavat välineet. Kuuloliitto voisi sitten palkata tekstittäjän. Periaatteessa yhteistyö, jossa MTV3 tarjoaa välineet ja Kuuloliitto tekstittää ohjelmat, voisi toimia ihan samoin kuin nykyinen yhteistyö freelancekääntäjien kanssa toimii.

MTV3:lla halutaan korostaa, että vaikka se on iso mediatalo, tästä ei automaattisesti seuraa, että sillä olisi käytössään ylimääräistä rahaa. Vaikka yhtiö viime vuonna teki voittoa, ei rahaa voi käyttää mihin vain, vaan voittorahat kuuluvat ulkomaiselle omistajalle. Yhtiö toimii niin, että se

investoi ohjelmiin ja saa vastineeksi mainoksista rahaa. Tekstityspalvelu olisi investointi, josta ei ole tulossa rahaa takaisin.

Jos kaupallisia kanavia kuitenkin velvoitetaan tekstittämään suomenkielisiä ohjelmiaan, MTV3 pitää ainoana järkevä tienä vain hyvissä ajoin valmistuneiden ohjelmien tekstittämistä. Urheilu, uutiset ja muut suorat lähetykset olisivat sen mielestä liian vaikeita ja kalliita tekstittää.

3.3 Nelonen

Tässä alaluvussa käsitellään puolestaan Nelonen Median korostamia asioita ohjelmatekstitykseen liittyen.

Nelonen Median lähtökohta on se, että vain ulkomaiset ohjelmat tekstitetään, ei suomenkielisiä. Nelonen Media ei koe, että suomenkielisten ohjelmien tekstittäminen olisi yhtiön tehtävä, eivätkä katsojatkaan ole yhtiön edustajien mukaan sitä vaatineet.

Yhtiössä ymmärretään kuulovammaisten tarve tekstityksiin, mutta yhtiön mielestä perustelut ovat keinotekoisia. Tekstitykseen liittyvä keskustelu on yhteiskunnallista keskustelua, jonka ei pitäisi yltyä kaupallisiin tv-kanaviin. Kuulovammaiset on yhteiskunnassa pyritty huomioimaan muutenkin, mutta järkevässä määrin. Heille on esimerkiksi järjestetty koulutusta, mutta ei suinkaan kaikissa kouluissa. Sama voisi päteä Nelonen Median mielestä myös tv-kanaviin, ja siksi tekstitystehtävä sopiikin yhtiön edustajien mielestä Suomessa Yleisradiolle, jolla on käytössään neljä tv-kanavaa, joiden kautta kuulovammaisillekin voidaan tarjota tekstitystä järkevässä määrin.

Nelonen Mediassa huomautetaan myös, että jos yhtiö suostuisi yhteen vaatimukseen, tulisi vaatimuksia helposti lisää. Voisi herätä esimerkiksi kysymys, miksei ruotsinkielisille tekstitetä kaikkea ohjelmatarjontaa ruotsiksi? Aina löytyy lisävaatimuksia ja lisää vaatijoita, siksi pitää ajatella kohtuutta.

Nelonen Median edustajat näkevät asian niin, että jos heille asetetaan velvoite ja määrätään maksamaan kustannukset, rahat olisivat jostain muualta pois. Käytännössä raha otettaisiin kotimaisesta tuotannosta, ja siten se olisi suoraan pois kotimaisilta tuotantoyhtiöiltä ja kotimaiselta av-kulttuurilta. Nelonen Mediassa korostetaan, että televisiokanavilla on suuri merkitys kotimaisen av-kulttuurin ylläpitäjänä ja tilaajana, ja yhtiö haluaa tuottaa suomalaista ohjelmaa sekä tukea populaarikulttuuria ja kotimaista av-toimintaa.

Nelonen Median mukaan tekniikka muodostaa todellisen ongelman. YLE:n kanavanipussa on neljä kanavaa, mutta Nelonen Median kanavat ovat MTV3:n kanavien kanssa samassa kanavanipussa B, jossa on nyt yhteensä seitsemän kanavaa. Kun vuonna 2006 Subtv:lle haettiin lisäkanavaa, Nelonen Media huomautti silloin, ettei tähän ns. B-muxiin voida tämän jälkeen tuottaa uusia palveluja, kuten DVB-tekstitystä tai 5.2 ääntä. Kanavanippu on nykyisellään aivan täynnä. Lisäpalveluita voitaisiin ottaa mukaan vain vähentämällä kanavia, mitä ratkaisua Nelonen ei pidä kokonaisuuden kannalta, suomalaisen tv-kulttuurin kannalta, välttämättä järkevänä.

4.Viiteryhmien näkemyksiä

Suomenkielisten tekstitysten ensisijaisena viiteryhmänä on aina pidetty kuulovammaisia. Näin on edelleen, mutta rinnalle on löytynyt myös uusia ryhmiä, joille tekstityksistä voisi olla hyötyä. Väestön rakenne muuttuu tulevina vuosina ja ikääntyvien suhteellinen osuus kasvaa paljon. Myös maahanmuuttajien osuus väestöstä kasvaa koko ajan. Nämäkin väestöryhmät hyötyvät tekstityksestä, tai se voi olla niille jopa välttämätön.

Pelkkä ohjelmien tekstitys ei kuitenkaan auta kaikkia viiteryhmiä. Eri viiteryhmissä korostuukin selkokielisyyden käsite. Kehitysvammaliiton mukaan selkokeskus on arvioinut, että 4–7 % suomalaisista hyötyy selkokielestä. Selkokielen tarvisijoita on mm. eri vammaisryhmissä, maahanmuuttajissa ja ikäihmisissä. Vaikka ryhmät ovat keskenään erilaisia, kielellisten ongelmien suhteen heillä on enemmän yhdistäviä kuin erottavia piirteitä. Tekstityksen suunnittelussa selkokielen peruserätykset hyödyttävät varmasti kaikkia edellä mainittuja ryhmiä.

Tähän selvitykseen eri viiteryhmien näkemyksiä on kartoitettu haastatteluin. Seuraavassa esitetään tärkeimmät haastatteluissa nousseet näkökohdat, ensin kaikille yhteiset ja sitten eritellysti kunkin viiteryhmän toiveita ja huomioita.

4.1 Oikeus vs. velvoite

Tärkein asia, mikä viiteryhmiä haastatellessa tuli esiin, oli se, ettei nyt pidä puhua velvoitteesta, joka kohdistuu johonkin toimijaan, tässä tapauksessa tv-kanaviin, vaan on syytä keskittyä puhumaan oikeuksista. Kyse on ennen kaikkea tiettyjen väestöryhmien perusoikeudesta esteettömään tiedonsaantiin, yhdenvertaisuudesta ja oikeudesta saada tietoa tasavertaisesti. Kun valtaosa suomenkielisestä ohjelmistosta jää tekstittämättä, nämä väestöryhmät asetetaan eriarvoiseen, oleellisesti huonompaan asemaan kuin muu väestö. Haastateltujen mielestä kyse on myös yhteiskunnallisista arvoista, joilla määritellään yhteiskunnan toimintamallit ja -rajat. Valtiovallalla on sekä velvollisuus että oikeus puuttua siihen, millä reunaehdoilla liiketoimintaa harjoitetaan Suomessa. Perusoikeuksien osalta kansalaisten yhdenvertaisuus on säädetty perustuslakia myöten varsin ehdottomaan muotoon. Elinkeinovapaus, omaisuuden suoja tai elinkeinotoiminnan sananvapaus eivät voi olla koskaan niin laajoja, että ne mahdollistaisivat syrjinnän.

Televisio-ohjelmien tekstittämisessä on järjestöjen mielestä kyse tarjonnan saavutettavuudesta ja esteettömyydestä. Ne ovat huomionarvoisia periaatteita yhteiskunnassa. Ensin pitää määritellä arvot ja tavoitteet yhdessä järjestöjen ja tv-kanavien kanssa, sitten voidaan pohtia aikataulua. Tekstityspalveluiden kattavuuden porrastus on haastateltujen mielestä melko todennäköinen vaihtoehto, mutta sillekin pitää määritellä ensin tavoitteet ja sitten vasta aikataulu. Yhteiskunta ei voi toimia liikemaailman ehdoilla, haastatellut korostivat. Vaikka televisioyhtiöt tavoittelevatkin kasvavaa liikevaihtoa ja taloudellista voittoa, pitää yhteiskunnan asettaa rajat sille, millä hinnalla sitä tehdään.

Haastatellut muistuttivat kokemuksen osoittavan, ettei mitään tapahdu, jos muutoksia ei vaadita eikä mitään velvoitteita aseteta. Muualla maailmassa on nähtävissä, että myös kaupallisille televisiokanaville on mahdollista asettaa tekstityselvoitteita. Muuallakaan maailmassa eivät kanavat ole ryhtyneet omatoimisesti tekstityksiin, vaan vasta toimilupaviranomaisen tai lainsäädännön asettaman velvoitteen myötä.

4.2 Osaksi yhteiskuntaa

Kaikki viiteryhmien edustajat olivat yhtä mieltä siitä, että tekstityksillä parannettaisiin kunkin viiteryhmän kuulumista yhteiskuntaan. Kuulovammaiset painottivat nimenomaan tiedonsaantia, vanhusten kohdalla merkittävää on pysyä mukana ja seurata yhteiskunnan tapahtumia, vieraskielisten tapauksessa tekstitys taas voi auttaa maahanmuuttajien kotouttamisessa.

Tiedonsaanti nousi esiin tärkeänä osana Kuuloliiton näkemyksiä. Valjastamalla television mahdollisuudet niin, ettei suljeta eri väestöryhmiä pois, vaan tarjotaan niille tietoa ja mahdollisuus osallistua, voidaan hyödyntää kansalaisissa piilevä potentiaalia paremmin.

Erityisen tärkeänä kaikki pitivät sitä, ettei vähemmistöjä suljeta yhteiskunnan ulkopuolelle. Myös syrjinnän käsite nousi voimakkaasti esiin.

Ikääntyvien kohdalla yhteiskunnallisen keskustelun seuraaminen pitää yksinäiset ikääntyvät ihmiset kiinni yhteisössä ja yhteiskunnassa. Television merkitystä yksinäisille vanhuksille ei pidä väheksyä. Vanhusten yksinäisyys ja siitä seuraava syrjäytymisvaara ovat todellinen ongelma. Jos yhteiskunnallisen keskustelun seuraaminen varmistetaan, toimitaan demokratisoivasti ja osallistavasti.

Maahanmuuttajien näkökulma liittyy puolestaan kotouttamiseen ja kielen oppimiseen. Siirtolaisia ei tällä hetkellä nähdä vielä kunnolla osana yhteiskuntaa, vaikka esimerkiksi työperäinen maahanmuutto tulee lisääntymään. Kotouttaminen on jätetty erilliseksi asiaksi sen sijaan, että se olisi otettu huomioon yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Televisio olisi hyvä ja tarpeellinen kotouttamisen väline ja samalla tarpeellinen vieraskielisen väestön arjessa.

4.3 Kehittämistyö/työryhmä

Järjestöjen mielestä Suomeen tulisi perustaa samantapainen paneeli, kuin Kuuloliiton mukaan on tehty Britanniassa. Paneelissa olisivat mukana ainakin vammaisjärjestöt ja tv-kanavat, ja se määrittäisi yhdessä tavoitteet ja aikataulut.

Kaikki haastateltavat tahot olivat sitä mieltä, että vaikka ministeriö tai jokin muu taho ei perustaisikaan paneelia, tulisi kanavien kuunnella enemmän järjestöjen näkemyksiä. Myös tekstityksen mahdollisessa kehitystyössä olisi kuultava eri tahoja, varsinkin jos kaikkia ohjelmia ei tulla tekstittämään, tai tekstittäminen etenee porrastetusti.

Varsinkin ikääntyneiden ja erityisesti maahanmuuttajien osalta tekstitykseen liittyy haasteita, minkä johdosta nämä tahot erityisesti korostavat kuulemisen tarvetta. Maahanmuuttajien kohdalla tekstitykseen liittyvä suurin haaste on selkokieliisyys, koska kielitaito ei välttämättä ole kovin hyvä. Selkokieliisyys tarkoittaa maahanmuuttajien kohdalla myös hieman eri asioita kuin esimerkiksi vammaisten kohdalla.

4.4 Tekstitettävät ohjelmat

Kaikkien haastateltavien mielestä parasta olisi, jos kaikki ohjelmat (100 %) tekstitetään. Jos tähän ei päästä, olisi tärkeää tekstittää mahdollisimman erilaisia ohjelmia. Näin myös silloin, jos tekstityksiin siirrytään porrastetusti.

Viiteryhmien edustajat eivät pidä riittävänä sitä, että taataan vain tiedonsaanti tekstittämällä uutiset ja ajankohtaisohjelmat. Eri väestöryhmissä on paljon hyvin erilaisia, toisistaan ja kiinnostuksiltaan poikkeavia, ihmisiä. Jotta heitä voitaisiin tasapuolisesti palvella, tulisi tarjonnan olla monipuolista.

4.5 Kuuloliitto

Kuuloliitosta tätä selvitystä varten haastateltiin suunnittelija Sami Virtasta ja projektilakimies Pamela Sarasmoa.

Tämän hetkisessä tilanteessa, jossa vain osa suomenkielisistä ohjelmista tekstitetään, joudutaan sellaiseen tilanteeseen, jossa:

- 1) Kuulovammaisten objektiivinen tiedonsaanti rajoittuu ja vastuu tiedon tarkistamisesta jää kuulovammaiselle itselleen. Tämä tarkoittaa lähinnä sitä, että jos tekstityksen puutoksen vuoksi kuulovammaisen ei saa ohjelmasta täysin selvää, saattavat asiat jäädä epämääräisiksi ja tieto puutteelliseksi. Jotta tieto täydentyisi, pitää yksilön itsensä olla aktiivinen ja tarkistaa ja täydentää television kautta saatu vajaa tieto. Vaarana on myös virheellisen tiedon omaksuminen, kun henkilö luulee kuulleensa oikein.
- 2) Kotimaisesta ohjelmasisällöstä tulee vieraampaa kuin ulkomaisesta, tekstitetystä ohjelmasta. Televisio muokkaa vahvasti maailmankuvaa, ja jos kuulovammaisen on pakotettu katselemaan vain ulkomaisia ohjelmia, saattaa maailmankuva muokkautua suomalaisen yhteiskunnan kannalta vieraaksi tai erilaiseksi. On myös ongelmallista, että tekstityksiä tarvitseva henkilö voi olla varma ainoastaan ulkomaisen ohjelman kohdalla, että se on tekstitetty, mutta on epävarma kotimaisten ohjelmien kohdalla. Suomalaisten ohjelmien pitäisi olla suomalaisille ensisijaista katsottavaa, ei ulkomaisten ohjelmien. On nurinkurista, että kuulovammaisille näin ei ole.
- 3) Tekstityksen puuttuminen vaikuttaa myös kuulovammaisten elämänlaatuun. Kuulevat perheenjäsenet voivat joutua tilanteeseen, jossa heidän täytyy selvittää asioita kuulovammaiselle perheenjäsenelleen. Toisaalta kuulovammaisen saattaa myös jäädä ulkopuolelle ajankohtaisista televisio-ohjelmista. Koko tv-kulttuuri ja siihen liittyvät lieveilmiöt, kahvipöytäkeskustelut ja yhteisöllisyys kärsivät.

Kuuloliiton tavoitteena on, että kaikki julkisen palvelun televisio-ohjelmat tekstitetään asteittain vuoteen 2015 mennessä ja että myös kaikki kaupallisten televisioyhtiöiden tarjoamat ohjelmat tekstitetään asteittain vuoteen 2020 mennessä. Se edellyttää, että toimijoiden pitää olla sitoutuneita. Siirtymäaikana tekstittämistä tulisi seurata kanavittain. Tarvitaan joku ulkopuolinen taho, kuten viestintävirasto tai liikenne- ja viestintäministeriö, joka seuraisi siirtymäaikana, miten asteittainen tekstityksen lisääminen toteutuu. Tärkeintä kuitenkin olisi ensin määritellä tavoitteet.

Kuuloliitossa on jäseniä yli 16 000. Suomessa on arviolta 740 000 eriasteisesti kuulovammaista henkilöä.⁷ Tulevaisuudessa huonokuuloisten määrä lisääntyy väestön ikääntymisen myötä. Tekstitys palveleekin järjestön mielestä erityisesti ikääntyneitä katsojia, koska kahdella kolmasosalla yli 75-vuotiaista on alentunut kuulo ja tämän vuoksi usein suuriakin ongelmia televisio-ohjelmien seuraamisessa. Tekstityksestä täysin riippuvaisia on noin 30 000–40 000.

⁷ Luku on saatu suoraan Kuuloliitolta ja perustuu audiologi Martti Sorrin Oulun yliopistossa vuonna 2000 tekemään tutkimukseen.

4.6 Kuurojen Liitto

Kuurojen Liitosta haastateltiin erityisasiantuntija Jari Heiskasta.

Kuurojen yhteisössä on ollut 1980-luvulta asti vahvat paineet tekstitykselle. Kyseessä ei siis ole uusi asia, mutta vasta nyt velvoitetta on alettu kohdistaa myös kaupalliselle puolelle. Iso murros on tullut kasvaneen tarjonnan myötä. Kun kanavia on tullut lisää ja tarjonta on moninkertaistunut, tekstitettyjen ohjelmien suhteellinen osuus on vähentynyt.

Kuurojen Liiton mukaan on epäoikeudenmukaista, että tällä hetkellä Suomessa on ryhmä ihmisiä, jotka eivät pääse katsomaan sitä mitä haluavat. Usein ainut vaihtoehto on ulkomainen, tekstitetty ohjelma. Tämä tarkoittaa sitä, että heidän valintaansa rajoitetaan ja he joutuvat valitsemaan huonoista vaihtoehdoista. Amerikkalaisessa ohjelmistossa (jota suuri osa ulkomaisesta ohjelmistosta on) ei liiton mielestä sinänsä ole mitään vikaa, mutta sen pitäisi olla vain yksi vaihtoehto. On kulttuurisestikin arveluttavaa, että yksi väestöryhmä jää vaille kotimaista ohjelmistoa.

Kuurojen Liiton toiveissa on myös viittomakielisen tulkkauksen lisääminen ohjelmiin. Se on tällä hetkellä hyvin harvinaista, mutta digitalisoitumisen myötä mahdollista. Viittomakieliset kuurot eivät koe olevansa vammaisia vaan kieliryhmä. Viittomakieli nähdään kielenä muiden kielten joukossa, ja Suomessa viittomakielen asema on tunnustettu romanikielen ja saamen tavoin. Monelle ihmiselle viittomakieli on äidinkieli ja tunnekieli, joka on opittu lapsena ensimmäisenä. On myös sellaisia viittomakielisiä, joiden suomenkielen taito voi olla auttava ja joille jo tekstityksen seuraaminen voi olla liian vaikeaa.

Kuurojen Liitto on kattojärjestö, jossa on hieman yli 40 jäsenyhdistystä. Osa on paikallisyhdistyksiä ja osa toiminnan ympärille koottuja. Yhteensä jäseniä on noin 4 000. Tieto perustuu jäsenyhdistysten jäsenmääriin ja sosiaalishteereiden tietoihin. Viittomakielisiä äidinkielenään puhuvia on todennäköisesti arviolta 4 000–5 000. Kaikkiaan Suomessa on noin 14 000 viittomakieltä säännöllisesti käyttävää henkilöä. Tällaisia ovat esimerkiksi kuulevat perheenjäsenet tai työkielenään viittomakieltä käyttäviä.

4.7 Eläkeliitto

Eläkeliitosta haastateltiin toiminnanjohtaja Jukka Salmista.

Eläkeliiton edustajan mukaan on tärkeää ottaa huomioon väestön kehitys. Ikääntyvien määrä lisääntyy koko ajan huimaa vauhtia ja varsinkin kaikkein vanhimpien osuus kasvaa suhteessa eniten. Kuulo heikkenee monilla, vaikka siitä, kuinka paljon ja kuinka monella, ei olekaan tarkkaa tietoa. Yli 65-vuotiaita on Suomessa lähes 900 000 ja yli 80-vuotiaitakin lähes 250 000. Eläkeliitossa jo yksinään on 123 000 jäsentä.

4.8 Maahanmuuttajanäkökulma

Maahanmuuttajat ovat hyvin hajanainen ja moninainen väestönosa, jota kuitenkin yhdistää se, että suomi on sille vieras kieli. Maahanmuuttajien joukossa on niin pakolaisia kuin työn perässä muuttaneita. Suomeen muutetaan monista eri maista, eikä kyseessä senkään vuoksi ole kovin yhtenäinen viiteryhmä. Maahanmuuttajajärjestöt edustavat usein vain yhtä osaa maahanmuuttajista, eikä heillä ole mitään kattojärjestöä. Haastateltavaksi valikoitui näin valtion taidemuseon

monikulttuurisuusasiantuntija Umayya Abu-Hanna. Tekstittämisen tarjoamista mahdollisuuksista maahanmuuttajien kielenopiskeluun ja kotouttamiseen kommentoi myös sähköpostitse Helena Korpela⁸, jolla on pitkä kokemus maahanmuuttajien opettamisesta.

Haastateltujen mukaan väestörakenteen muutos vain kiihtyy lähivuosina ja nyt Suomi on monella tapaa käännekodassa. Maahanmuuttajat on alettava ottaa yhteiskunnallisissa asioissa huomioon. Arvioiden mukaan helsinkiläisistä joka viides on siirtolaistaustainen vuonna 2025.

Maahanmuuttajat tarvitsevat suomenkielisten ohjelmien seuraamiseen tekstityksen, muuten seuraaminen on liian vaikeaa. Varsinkin draamaohjelmien äänenpainot ja nyanssit vaikeuttavat ymmärtämistä huomattavasti. Uutistenlukijan puhetta pystytään ehkä seuraamaan, sillä puhe on tasaista ja selkeää, mutta tässäkin tekstityksestä olisi paljon apua ja se tekisi tiedonsaannin varmemmaksi.

Haastatteluissa ilmeni, etteivät maahanmuuttajien opettajat ole olleet riittävän tietoisia Yleisradion tekstityspalvelusta. Ajatusta kuitenkin pidettiin erittäin tervetulleena. Erityisesti uutisten tekstittämistä pidettiin tärkeänä, samoin aikuisille suunnattujen opetusohjelmien tekstittämistä. Ylipäätään olisi tärkeää saada maahanmuuttajat tutustumaan suomalaisen kulttuuriin ja yhteiskuntaan. Kotimainen televisio-ohjelma toimisi tässä hyvin, esimerkiksi kotimaisesta fiktiosta olisi hyötyä monella tavoin.

Uutislähetysten tekstittäminen auttaisi maahanmuuttajia seuraamaan Suomen ja maailman tapahtumia. Vasta vähän suomea osaavat maahanmuuttajat ovat usein hyvin riippuvaisia oman kieliyhteisönsä radio- ja tv-ohjelmista.

Kielenopiskelussa televisio-ohjelmien tekstittämisen koettiin tukevan oppimista. Samalla sanahahmot tulisivat varmemmiksi ja tutummiksi. Monen kanavan (kuva, tekstin kuuleminen ja näkeminen kirjoitettuna) käyttäminen oppimisessa tukee oppimista ja samalla erilaisia oppijoita.⁹

Tekstityksen selkokieliisyys on asia, joka pitäisi ottaa huomioon erityisesti siirtolaisia ajatellessa. Myös vammaisilla henkilöillä voi olla tarve selkokieliisyyteen, mutta maahanmuuttajien kohdalla pitää selkokieliisyyttäkin pohtia juuri maahanmuuttajien näkökulmasta. Esimerkiksi sanastoa pitää miettiä eri tavoin kuin vammaisten kohdalla. Olisikin erittäin tärkeää, että kuultaisiin maahanmuuttajia myös tekstityksen kehittämisyhteistyössä. Maahanmuuttajien edustajan pitäisi olla mukana, jos perustetaan jokin paneeli tai työryhmä pohtimaan tekstittämistä.

Maahanmuuttajat eivät ole vain pakolaisuudestaan toipuvia yksilöitä, vaan työkykyisiä ihmisiä, jotka haluavat tulla osaksi tätä yhteiskuntaa, haastateltavat korostavat. Varsinkin tulevaisuudessa, kun työperäinen maahanmuutto tulee lisääntymään, tulee maahanmuuttajat ottaa entistä paremmin huomioon. Kotouttamiseen ja yhteiskunnan jäseneksi ottamiseen televisio voisi olla hyvä apuväline.

⁸ Helena Korpela toimii opettajana Helsingin diakoniaopistossa ja hänellä on useiden vuosien kokemus maahanmuuttajien kouluttamisesta.

⁹ Helena Korpela on työskennellyt myös paljon romanien parissa ja on sitä mieltä, että tekstityksistä voisi olla myös heille hyötyä. Monien romanien suomen kieli voi olla sanastoltaan suppeampaa kuin muilla suomea äidinkielenään puhuvilla. Erityisesti tämä koskee niitä, jotka ovat käyneet koulunsa kokonaan tai suurimmaksi osaksi Ruotsissa.

5.Kansainvälinen vertailu

5.1 Britannia

Britanniasta haastateltiin maan viestintäviraston Ofcomin edustajaa Leslie Kellyä. Britanniassa toimii Suomen Yleisradion tapaan julkisen palvelun yleisradioyhtiö BBC, mutta Suomesta poiketen Britanniassa on myös joillekin kaupallisesti rahoitetuille kanaville, kuten ITV:lle, asetettu julkisen palvelun velvoitteita. Tekstityksen osalta näiden velvoitteiden täyttymistä Ofcom seuraa vuosittaisessa raportissaan *Access Service Review*.¹⁰

Britanniassa ohjelmien kuulovammaistekstitys poikkeaa hieman Suomen tekstityksestä, sillä tavallisen tekstittämisen rinnalla käytössä on myös **äänikuvailutekstitys** (Audio Description). Äänikuvailussa tekstitys kuvailee puhutun lisäksi ääniä, joita ei pysty välttämättä kuvasta päättelemään (esim. kaukaa kuuluu askelia tai taustalta kuuluu puhetta) Tämä helpottaa huonokuuloisten ja kuulovammaisten tv-ohjelmien seuraamista entisestään. BBC on aloittanut kuulovammaistekstitykset vuonna 1980.

Tekstityksen pääyleisöä ovat huonokuuloiset ja kuurot, mutta tekstityksiä käytetään myös esimerkiksi silloin, kun äänen pitää olla syystä tai toisesta hiljaisella (esim. kun lapsia nukutetaan iltaisin). Maahanmuuttajat puolestaan opettelevat kieltä tekstitysten avulla. Kuurot ovat täysin riippuvaisia tekstityksestä, ja huonokuuloisten kohdalla tekstitystä käytetään enemmänkin kuulon tukena, ei niinkään korvaamaan kuuloa. Tekstitystä pidetään Britanniassa suhteellisen edullisena tapana varmistaa huonokuuloisten ja kuurojen mahdollisuus televisionkatseluun.

Britanniassa tv-kanaville, joilla on koko tv-yleisöstä vähintään 0,05 prosentin osuus ja joilla on varaa tekstittämiseen, on laadittu kymmenen vuoden tavoite, joka toimii porrastetusti. Se, onko kanavalla varaa tekstittää, punnitaan sen perusteella, että tekstityksen kustannukset eivät saa nousta yli yhden prosentin kanavan liikevoitosta.

Kymmenen vuoden porrastettu tavoite on seuraava:

- Ensimmäisenä vuonna tekstitettujen ohjelmien osuuden on oltava 10 % tarjonnasta ja kymmenentenä (2014) vuonna 100 %.
- Äänikuvailun (Audio Description) osalta tavoite oli alun perin sellainen, että kymmenentenä (2014) vuonna 10 % tarjonnasta on tekstitetty. Koska tavoite on niin alhainen, on päätetty, että tavoitteeseen tulisi päästä viidessä vuodessa (2009). Ofcom aikoo selvittää tilanteen vuoden 2009 *Access Service Review*'ssaan.
- Viittomakielisten ohjelmien osalta tavoitteena oli, että kymmenentenä (2014) vuonna 5 % ohjelmista olisi viitottu. Ensimmäisenä vuonna osuus oli 1 %.

Vuoden 2003 viestintälakiin (Communications Act) on kirjattu, että Ofcomin on asetettava julkisen palvelun kanaville tavoite, jossa kymmenennen vuoden kohdalla 80 % ohjelmista on tekstitetty, 10 % on äänikuvailtu ja 5 % on viitottu. Kaapeli- ja satelliittikanaville asetettiin oma viiden vuoden tavoitteensa. Ofcomin arvion mukaan suurin osa kanavista pääsee tavoitteeseen vuoteen 2014 mennessä. Julkisen palvelun kanavien osalta tavoitteisiin on pitänyt päästä nopeammin. Tekstitysten osalta tavoitteita tullaan todennäköisesti nostamaan, ja BBC tekstittää jo tällä hetkellä koko ohjelmatarjontansa.

¹⁰ <http://www.ofcom.org.uk/tv/ifi/codes/statement/ars.pdf>

Tekstitettävien ohjelmien valinta on jätetty kanavien päätettäväksi. Ofcom ei puutu tekstittävien ohjelmien sisältöön, mutta suosituksena on esitetty, että ne kanavat, joilla on pienimmät tavoitteet, tekstittäisivät ensisijaisesti suosituimmat ohjelmansa. Näin on tehty siksi, että tekstitys hyödyttäisi mahdollisimman monia katsojia. Kanavien tulisi myös huomioida erityisesti vanhukset suunnitellessaan tekstittäviä ohjelmia. Vanhukset muodostavat suuren joukon huonokuuloisten keskuudessa, ja he myös katsovat paljon televisiota. Kun tavoitteet kasvavat, tulisi tekstittää mahdollisimman paljon erityyppisiä ohjelmia, jotka vetoavat erityyppisiin yleisöihin. Myös näin edistettäisiin sitä, että tekstityksillä tavoitetaan mahdollisimman suuri määrä ihmisiä.

Tekstitystavoitteet ovat jo nyt melko korkealla. Tällä hetkellä suurin osa kanavista, joilla on tekstitystavoitteita, tekstittää jo noin 60 prosenttia ohjelmistaan. Julkisen palvelun kanavilla on korkeammat tavoitteet, ja niillä myös uutisia ja suosittuja suorita lähetyksiä tekstitetään usein. Myös uutiskanavat, joilla pyörii siis jatkuvasti uutisia, tekstittävät suorita uutislähetyksiään.

Britanniassa on käytössä sekä DVB-tekstitys että TTV-tekstitys.

5.2 Ruotsi

Ruotsin SVT:n tekstitystilanteesta haastateltiin tekstityspalveluiden päällikköä Magnus Rönnliidiä.

Ruotsin yleisradioyhtiö SVT tekstittää tv-ohjelmia kahdesta eri syystä: yhtäältä ruotsintaakseen vieraskieliset ohjelmat (ns. avoin tekstitys), toisaalta tehdäkseen ruotsia puhuvat ohjelmat kuulovammaisten saavutettaviksi (ns. piilotettu tekstitys). SVT tekstittää ruotsiksi kaikki vieraskieliset ohjelmat sekä tällä haavaa arviolta 70 prosenttia ruotsinkielisistä ohjelmista.

Vieraskielisten ohjelmien tekstitystä on pidetty pitkään itsestäänselvyytenä, koska muuten katsojat eivät välttämättä ymmärtäisi puhetta, sen sijaan kuulovammaisten tekstityspalvelua ei ole pidetty yhtä itseoikeutettuna. Viime vuosina sekä SVT:n että keskeisten ohjelmantekijöiden asenne kuitenkin muuttunut, ja nyt pääsääntö on se, että kaikki omatuotantoinen ohjelmisto tekstitetään. Poikkeuksen muodostavat vain sellaiset ohjelmat, joiden tekstittäminen tuotantoteknisistä syistä ei onnistu (pitkät suorat lähetykset) tai joiden kohderyhmälle se ei ole mielekäästä (pienet lapset).

SVT on ottanut pitkän aikavälin tavoitteekseen tekstittää kaikki ohjelmansa. Näin tehdään pääosin siksi, että huomattava osa väestöstä tarvitsee tekstejä voidakseen seurata ohjelmaa. Tutkimusten mukaan 10–20 prosenttia Ruotsin väestöstä käyttää ainakin ajoittain piilotettua tekstitystä. Koska tarve on niin suuri, koetaan SVT:ssä, että olisi strategisesti virheellistä sulkea niin suuri yleisöjoukko palveluiden ulkopuolelle.

Kyse on myös siitä, että SVT haluaa tarjota sille osalle väestöä, jolla on heikentynyt kuulo, samat oikeudet ja mahdollisuudet saada tietoa ja seurata yhteiskunnallista keskustelua kuin niillekin, jotka kuulevat normaalisti. Myös monet muut ryhmät, kuten maahanmuuttajat, joilla on toinen äidinkieli, saavat tekstityksen avulla paremmat mahdollisuudet seurata ohjelmia. Tekstityksen on myös todettu tukevan maahanmuuttajien kielenoppimista.

Tekstitys on todettu SVT:ssä suhteellisen kustannustehokkaaksi tavaksi tehdä ohjelmatarjonta ja muut palvelut saavutettaviksi sellaisille yleisöryhmille, jotka muuten eivät pystyisi ohjelmia seuraamaan. Tekstitys muodostaa keskimäärin 1–2 prosenttia ohjelmien tuotantokustannuksista.

Ruotsissa tekstitetään kaiken tyyppisiä ohjelmia, mutta on eräitä ohjelmatyyppejä, joita ei vielä pystytä varustamaan teksteillä säännöllisesti. Koska suorien lähetyksen reaaliaikainen tekstitys on erityisen vaativaa, SVT:llä ei ole toistaiseksi kapasiteettia tekstittää hyvin pitkiä suorita lähetyksiä, esimerkiksi urheilutapahtumia, kuin poikkeustapauksissa. Suorista lähetyksistä kuitenkin uutiset ja esimerkiksi suorat ajankohtaisskeskustelut pyritään aina tekstittämään.

Määräajoin uudistettava SVT:n toimilupa edellyttää, että tietty osa julkisen palvelun kanavien ohjelmista on tekstitettävä. Tällä hetkellä toimilupaan kirjattu vaatimus on 65 prosenttia ohjelmista, mutta yhtiö on jo jonkin aikaa pystynyt ylittämään asetetun tavoitteen. Seuraava toimilupa tulee voimaan vuoden 2010 alusta ja tekstitysvaatimus nousee siinä todennäköisesti jo lähelle sataa prosenttia.

SVT:llä on oma yksikkö (Publik och Utbud), joka seuraa ja mittaa katsojalukuja ja tarjontaan liittyviä muuttujia, joskus myös tekstityksiä. Sen kokoamat numerot julkaistaan vuosittain, ja valtiollisella valvontaviranomaisella, Granskningsnämndenillä¹¹, on velvollisuus seurata, että toteutunut toiminta täyttää toimiluvassa asetetut vaatimukset.

Kuulorajoitteisille tarkoitettu piilotettu tekstitys lähetetään SVT:n kanavilla digitaalisen teksti-tv:n kautta. Avoin tekstitys sen sijaan lähetetään poltettuna kuvaan¹². SVT:llä on myös jo HD-tarjontaa. Siinä tekstitys välitetään digitaalisesti (DVB-tekstitys).

Digitaalinen tekstitys on aiheuttanut Rönnlidin mukaan Ruotsissa samanlaista hämmennystä yleisön keskuudessa kuin Suomessakin. Koska viranomaiset eivät ohjeistaneet jälleenmyyjä eivätkä esittäneet tv-vastaanottimille selviä vaatimusstandardeja, monilla ruotsalaisilla on yhä televisiolaitteita, jotka eivät kykene ottamaan vastaan digitaalista tekstitystä. Sen johdosta SVT on toistaiseksi turvautunut vanhanaikaiseen tekniikkaan, tekstin polttamiseen kuvaan

SVT lähettää ohjelmaa kaikkiaan viidellä kanavalla, ja tekstityksiä ja kääntämistä varten yhtiö on palkannut noin 50 henkeä. Näistä noin 40 on kääntäjiä tai tekstittäjiä. Sen lisäksi, että SVT tekstittää ohjelmia omin voimin, yhtiö myös ostaa melkoisen osan käännöksistä ja tekstityksistä ulkopuolisilta yhtiöiltä, joiden kanssa on tehty pitkäaikaiset sopimukset.

Julkista keskustelua television tekstityksistä ei Ruotsissa ole juurikaan käyty. Käyty keskustelu on liittynyt pikemminkin käännösten laatuun ja ”hauskoihin” käännösvirheisiin kuin itse tekstityksiperiaatteeseen. Joskus on kuitenkin esitetty toiveita, että tekstitettävien ohjelmien määrää tulisi lisätä. Tekstitysten laajentamista ovat ajaneet erityisesti kuulovammaisten etujärjestöt.

Yleisesti ottaen Ruotsissa vallitsee yhteisymmärrys siitä, että televisio-ohjelmat tulisi saattaa mahdollisimman monien kannalta saavutettaviksi. Käytännössä kuitenkin taloudelliset ja tekniset tekijät ovat saaneet aikaan sen, etteivät kaikki toimintarajoitteiset voi käyttää hyväkseen televisiopalveluja. Ruotsissa parhaiten palveluja ovat onnistuneet tarjoamaan julkisen palvelun kanavat, mutta myös jotkut kaupallisesti rahoitetuista kanavista tekstittävät osan ohjelmistaan, kun taas jotkut eivät lainkaan. Toimiluvassaan tekstityksiin on velvoitettu – ainoana SVT:n ohella – Ruotsin TV4 lukuisine sisarkanavineen. Toimiluvan mukaan TV4:n tulisi pyrkiä tekstittämään kaikki valtakunnallisesti tarjoamansa ruotsalaiset ei-suorina lähetettävät ohjelmansa sekä

¹¹ www.grn.se

¹² Suomessa kaupalliset kanavat käyttävät poltettua tekstitystä vieraskielisiä ohjelmia tekstittäessään.

kehittämään toimilupakaudellaan myös suorien lähetysten tekstittämistä.¹³ Tekstityspalvelun kustannukset on Ruotsissa jätetty kanavien maksettaviksi.

5.3 Hollanti

Hollannin tilanteesta haastateltiin julkisen palvelun yleisradioyhtiön NPO:n Co Schlotteria ja Jurgen Lentzia.

Hollannissa on arviolta 1,5 miljoona kuuroa tai huonokuuloista. Heidän asemansa on Hollannissa koettu vaikeaksi. Nämä 1,5 miljoonaa ihmistä ovat riippuvaisia tekstityksestä eivätkä voi seurata televisio-ohjelmia ilman tekstitystä. Hollannissa on päädytty säätelemään lailla hollanninkielisten ohjelmien tekstittämistä, jotta kuurot ja huonokuuloiset pystyvät seuraamaan televisio-ohjelmia. Heille haluttiin yhtäläiset mahdollisuudet seurata televisiota kuin kuuleville, ja tämän varmistamiseksi asiasta päädyttiin säätämään laki.

Hollannissa käytiin julkinen keskustelu tekstityksistä vuonna 2004. Hallitus vakuuttui tekstitysten tarpeellisuudesta ja päätyi säätämään asiasta lain. Kun tekstityksen tarpeellisuudesta oli hallituksessa vakuutettu, alettiin selvittää erilaisia teknisiä mahdollisuuksia. Hallituksen edustajat vierailivat kanavilla useita kertoja selvittämässä kanavien tekstityskäytäntöjä ja kartoittamassa erilaisia teknisiä mahdollisuuksia.

Hollannissa tekstitykseen käytetään teksti-tv:tä, jotta katsojat voivat itse valita tekstin näkyviin niin halutessaan.

Velvoite on pantu käytäntöön porrastetusti siten, että vuonna 2011 julkisen palvelun kanavien hollanninkielisistä ohjelmista 95 prosenttia olisi tekstitetty ja kaupallisten kanavien ohjelmista 50 prosenttia. Tällä hetkellä julkisen palvelun kanavat tekstittävät 85 prosenttia tarjonnastaan kun se vuonna 2008 oli 80 prosenttia.

Julkisen palvelun yhtiö NPO tekstittää ohjelmia kaikilla kolmella hollanninkielisellä kanavallaan. Hollanninkielisten ohjelmien tekstitetty osuus on 85 prosenttia, pois lukien mainokset ja alle 8-vuotiaille suunnatut lastenohjelmat. Muuten NPO tekstittää kaikenlaisia ohjelmia: myös uutisia ja suoria talkshow -lähetysiä.

Julkisen palvelun NPO:n tekstitysosastolla työskentelee noin 50 työntekijää.

Hollannissa tv-kanavat on velvoitettu raportoimaan tekstityksistä hallituksen erilliselle vahtiorganisaatiolle (Het commissariaat van de Media). Raportointi tapahtuu vuosittain ja pitää sisällään tiedon sekä lailla säädetyistä tekstityksestä että tekstityksestä kokonaisuutena.

Hollannin edustajien mukaan tutkimuksissa on selvinnyt, että yli 4 miljoonaa yli 13-vuotiaista hollantilaisista käyttää tekstityspalvelua. Tekstitystä käytetään siis paljon enemmän, kuin alun perin arvioitiin. Arviolta puolet käyttää palvelua, kun haluaa pitää television äänen hiljaisella tai kun ympäröivä häly on liian kova, mutta ohjelmaa halutaan silti seurata. Yli 40 prosenttia siirtolaisista käyttää tekstityspalvelua, lähinnä kielen opiskeluun.

¹³ TV4 AB:n omistaa Bonnier-konserni, joka omistaa myös Suomen MTV3:n. TV4:n vuonna 2008 hyväksytty toimilupa, ks. <http://www.rtvv.se/upload/tillstandsvillkor/TV4.pdf>.

6. Tekstityksen ongelmat

Kaiken kaikkiaan suomenkielisten ohjelmien tekstittämiseen liittyy paljon ongelmia jotka on syytä huomioida. Tällaisia ongelmia ovat etenkin tekniikka ja kustannukset.

6.1 Tekniikka

Kaupalliset kanavat kuuluvat kanavanippuun, jossa on yhteensä seitsemän kanavaa. **Tämän kanavanipun käyttämä digikaista on aivan täynnä**, eikä sille tällä hetkellä mahdu mitään lisäinformaatiota, ei DVB-tekstitystä eikä liioin 5.2-ääntä. Nelonen Media huomautti asiasta jo kun Subtv:lle haettiin lisäkanavaa vuonna 2006. Valtioneuvosto teki toimilupapäätöksen, vaikka oli selvää, ettei sen jälkeen kaistalle voitaisi lisätä mitään poistamatta ensin jotain. Tämä on tekstityspalvelun laajentamisen kannalta keskeinen ongelma. **Kaikkien haastateltujen kanavien mukaan tekstityksen polttaminen kuvaan myös kotimaisten ohjelmien tapauksessa ei ole mahdollinen vaihtoehto.** Suomalainen yleisö ei ole tottunut siihen, että suomenkielisiä ohjelmia tekstitettäisiin, ja jos kanavia uskotaan, eivät katsojat tulisi siitä myöskään pitämään.

Toinen ongelma liittyy tekniikkaan tekstityksen apuvälineenä. **Tekstittäminen on työvoimaperäistä ja siksi kallista.** YLEssä, joka ainoana yhtiönä tällä hetkellä tekstittää, toivotaan tekniikasta vähintäänkin apua tekstittäjille. **YLE on sitonut omaan tavoitteeseensa, eli kaikkien kotimaisten ohjelmien tekstittämiseen vuoteen 2015 mennessä sekä tekniikan kehittämiseen. Tavoitteen uskotaan toteutuvan vain, jos puhe tekstiksi -tekniikka saadaan otettua käyttöön.** YLE on yhdessä VTT:n kanssa selvittänyt tekniikkaa ja perustaa arvionsa siihen, että 2–3 vuodessa tekniikka saadaan valjastettua apuun. Tässä piilee kuitenkin se ongelma, ettei YLE ole itse kehittämässä tekniikkaa, vaan odottaa sellaisen kehittyvän ilman sen omaa panosta.

6.2 Kustannukset

Tekstittäminen on kallista, kuten edellä todettiin. Siitä kuinka kallista se on, on kuitenkin ollut liikenne- ja viestintäministeriön ja kaupallisten tv-kanavien kesken erimielisyyttä. Tämän selvityksen yhtenä tehtävä oli selvittää tekstityspalvelun todellisia kustannuksia, mikä on kuitenkin osoittautunut useammastakin syystä vaikeaksi.

Ensinnäkin kaupalliset kanavat eivät käytä DVB-tekstitystä, joka on nähty Suomessa ainoaksi vaihtoehdoksi, jos tekstittämistä laajennetaan kotimaisiin ohjelmiin. Kukaan ei ole osannut antaa arviota siitä, mitkä DVB-tekstitykseen siirtymisen aloituskustannukset tulisivat olemaan. Suomen Televisioiden Liitto (STL) on omassa EU:n AV-direktiivin implementointia koskevassa lausunnossaan antanut oman arvionsa tekstityspalveluiden vuosikustannuksista. Tähän arvioon ei ole laskettu aloituskustannuksia. STL:n laskelmien mukaan DVB-tekstitys käyttää digikaistaa 100 kb/s kutakin kanavaa ja kieltä kohden. Sen laskelmassa on laskettu yhden kanavan ja yhden kielen kustannukset seuraavasti:

DVB-Subtitling lähetyskustannus:
 $0,1 \text{ MBit/s} \times 60.000 \text{ Mbit/s} \times 12 = 72.000 \text{ euroa/vuosi}$

Käännöskustannus:
 $1.000 / t \times 15 \text{ t/vko} \times 52 = 780.000 \text{ euroa / vuosi}$

Muutos organisaation yleiskuluissa (780t uutta tekstittävää ohjelmistoa):
arvio: 150.000 euroa / vuosi

Näillä muuttujilla **STL arvioi lisäkustannusten olevan noin miljoona euroa vuodessa yhtä kanavaa kohden**. Liikenne- ja viestintäministeriö on puolestaan arvioinut yhden kanavan kustannuksiksi 200 000 euroa.

Timo Kiiskinen Digitalta arvioi, että STL:n arvio lähetyskustannuksista on lähellä todellisuutta. Tosin tekstityksen vaatimaksi tilaksi 100 kb/s arvioitiin liian vähäiseksi. Todennäköinen kaistan kulutus olisi arviolta 100–200 kb/s.

STL:n arviossa puhutaan myös käännöskustannuksista, vaikka suomenkielisten ohjelmien kohdalla kyse on pelkästään tekstittämisestä. YLEllä tekstittämiseen on budjetoitu tunnin ohjelmaa varten 870 euroa. Tekstittämisen hinta riippuu kuitenkin puheen määrästä ohjelmassa. Paula Kaurismäki Broadcast Textistä¹⁴ arvioi noin tunnin pituisen ohjelman tekstittämiseen kuluvan tekstittäjältä aikaa noin 5–7 tuntia – dialogin määrästä riippuen. Broadcast Textin normaali listahinta tällaisesta tuntityöstä on 87 euroa/tunti, joten tunnin pituisen ohjelman tekstityksestä laskutetaan kaikkiaan 435–609 euroa (plus alv 22 %). Broadcast Textin mukaan heidän kotimaisilla asiakkailaan (joihin kuuluu myös tv-kanavia) on kuitenkin omat, näitä hintoja edullisemmat sopimushinnat, joten niiden osalta työ tulee edullisemmaksi kuin yllä mainittu hinta.

STL:n arvio käännöskustannuksista (noin 1 000 euroa/ohjelmatunti) tuntuu melko korkealta verrattuna tekstityspalveluja tarjoavan yrityksen hinta-arvioon (435–609 euroa/ohjelmatunti). YLEn tekstityksiin budjetoima 870 euroa/tunti on kuitenkin lähempänä STL:n arviota kuin Broadcast Textin arviota.

STL:n arviossa on laskettu myös yleiskulut tekstityspalvelun vaatimiin organisaatiomuutoksiin. Tämän kustannusarvion pitävyyttä on vaikea arvioida, kun kukaan ei osaa varmuudella sanoa, kuinka paljon sisäisiä organisaatiomuutoksia tekstityspalvelu todellisuudessa vaatisi. YLEn tekstitysyksikössä työskentelee tällä hetkellä seitsemän tekstittäjää ja tuottaja.

Iso-Britannia arvioi yhden tunnin mittaisen ohjelman tekstityksen maksavan noin 320 euroa ja suorien lähetysten osalta runsaat 510 euroa. Ruotsalaiset taas arvioivat tekstityksen muodostavan 1–2 prosenttia koko ohjelman kustannuksista ja yksin SVT:n osalta 4–5 miljoonaa euroa vuodessa.

Kaupalliset kanavat ovat myös ehdottaneet, ettei kustannuksia jätettäisi niiden maksettavaksi, vaan ne otettaisiin esimerkiksi Valtion televisio- ja radiorahastosta.

¹⁴ Broadcast Text Helsinki Oy on käännös- ja tekstityspalveluja tarjoava yritys, jota ainakin MTV3 käyttää käännöksissään.

7. Yhteenveto

Suomenkielisten televisio-ohjelmien tekstittämisessä on pitkälti kyse periaatteesta. Haastatellut viiteryhmien edustajat nostavat esiin monien hyötynäkökohtien lisäksi oikeuden käsitteen. Kyse on kansalaisten oikeudesta esteettömään tiedonvälitykseen omasta vammasta, erilaisuudesta tai ikääntymisestä riippumatta. Suomi on allekirjoittanut YK:n vammaisten oikeuksia käsittelevän sopimuksen, joka toteaa asian hyvin yksiselitteisesti. Myös EU on noteerannut tilanteen ja säätänyt AV-direktiivissä, että vammaiset ja ikääntyvät on otettava osaksi yhteiskuntaa ja kulttuuria. Tähän heille on tarjottava mahdollisuus myös audiovisuaalisessa mediassa. Kyse on siis periaatteesta, siitä, että tehdään ensin päätös oikeuksien takaamisesta ja sitten pannaan se täytäntöön.

Vaikka haluttaisiinkin taata kaikille esteetön tiedonsaanti ja tekstittää myös kotimaiset tv-ohjelmat, ovat tekniikkaan liittyvät ongelmat todellisia. Puhe tekstiksi -tekniikka ei vielä ole niin pitkällä, että sitä voitaisiin hyödyntää muutenkin niin kalliissa tekstittämisessä. Kun tekniikka kehittyy, mahdollistuvat suorien lähetysten tekstitykset paremmin, ja kun ihmistyövoimaa ei tarvita niin paljon kuin nyt, tulevat kustannuksetkin todennäköisesti alas. Kukaan ei kuitenkaan varmasti tiedä, kuinka nopeasti tekniikka saadaan käyttöön.

Kaupallisten kanavien käyttämä digikaista kanavanipussa B on täynnä. Se on tosiasia, joka pitää ottaa huomioon. Kanavat eivät voi siirtyä edes niin halutessaan DVB-tekstitykseen, ellei kanavanipusta oteta ensin jotain pois. Liikenne- ja viestintäministeriö ei ole ennakoanut tätä tehdessään aiempia toimituspäätöksiä, vaan on sallinut kanavanipun käyttämän kaistan täytyä.

Tätä selvitystä varten haastatellut viiteryhmien edustajat olivat vahvasti sitä mieltä, että tekstityksasioita tulisi pohtia paneelissa tai työryhmässä, jossa olisi edustajia niin järjestöistä kuin televisiokanavilta. Kun tekstitykseen liittyvä tavoite saadaan määriteltyä, tulisi työryhmän yhdessä miettiä aikataulua ja toisaalta tekstitettäviä ohjelmia sisällön kannalta. Tähän työryhmään tulisi ottaa mukaan kuulovammaisten ja ikääntyneiden ryhmien edustajien lisäksi ainakin maahanmuuttajien edustaja. Kansainvälisen vertailun perusteella maahanmuuttajat voisivat olla yksi merkittävä tekstitystä käyttävä ryhmä. Sama työryhmä voisi mahdollisesti pohtia myös ongelmallisiksi ohjelmaluokiksi määriteltyjen musiikki-, urheilu- ja lastenohjelmien tekstittämiseen liittyviä haasteita.

Liikenne- ja viestintäministeriössä tulisi myös pohtia, mihin kaikkiin kanaviin mahdollinen tekstitysvelvoite olisi järkevää ulottaa. Tulisiko velvoitteen koskea The Voicea ja Urheilukanavaakin, vaikka niiden lähes koko ohjelmatarjonta koostuu näistä ongelmallisista ohjelmaluokista?

Jos tekstityksestä halutaan jatkossa tehdä kattavampi selvitys, tulisi siihen ehdottomasti sisällyttää myös kaupallisesti rahoitettuja kanavia koskeva kansainvälinen vertailu. Tämän selvityksen kansainvälisessä osiossa on voitu keskittyä lähinnä julkisen palvelun kanaviin. Voisi olla myös järkevää selvittää esimerkiksi VTT:ltä tekniikan todellinen kehittämistilanne. Samoin DVB-tekstityksen aloituskustannukset tulisi selvittää. Voisi myös olla järkevää pohtia kaupallisten kanavien mahdollisuuksia käyttää aluksi teksti-tv-tekstitystä (TTV-tekstitys). Se ei ole paras mahdollinen tapa tekstittää, sillä katsojat eivät voi tallentaa tekstitystä ohjelman mukana, mutta se voisi toimia siirtymäkauden palveluna, ennen kuin kaupallisetkin kanavat siirtyvät DVB-tekstitykseen. Ainakin tämä mahdollisuus olisi syytä selvittää, jos DVB-tekstityksen tiellä olevat ongelmat osoittautuvat lyhyellä aikavälillä ylitsepääsemättömiksi.

Kuten eräs haastatelluista sanoi, yhteiskunnalla on oikeus ja velvollisuus laatia ne rajat, joiden puitteissa liiketoimintaa harjoitetaan. Tekstityksen suhteen on tärkeää, että ensin määritellään tavoite ja sitten pohditaan aikataulua ja mahdollisia porrastuksia tavoitteisiin. Kun näistä asioista on päästy yhteisymmärrykseen, on kanavat sitoutettava tavoitteisiin ja tavoitteiden täyttymistä on seurattava.

Liitteet

Liite 1: Haastatellut

Umayya Abu-Hanna, monikulttuurisuusasiantuntija, Valtion taidemuseo

Hans Edin, liiketoiminnanjohtaja, Nelonen Media

Jari Heiskanen, erityisasiantuntija, Kuurojen Liitto ry

Leslie Kelly, Ofcom, Britannia

Helena Korpela, opettaja, Helsingin Diakoniaopisto

Mika Koskinen, logistiikkapäällikkö, MTV3

Jurgen Lentz, NPO, Hollanti

Mika Lavonen, ohjelmistokeskuksen päällikkö, YLE

Magnus Rönnlid, tekstityspalveluiden päällikkö, SVT, Ruotsi

Jukka Salminen, toiminnanjohtaja, Eläkeliitto

Pamela Sarasmo, projektilakimies, Kuuloliitto ry

Co Schlotter, NPO, Hollanti

Maria Stänbeck, toimituksen esimies, MTV3

Ann-Catrine Vihtilä, järjestelmäpäällikkö, YLE

Sami Virtanen, suunnittelija, Kuuloliitto ry

Marcus Wiklund, kuluttajaliiketoiminnanjohtaja, Nelonen Media

Petra Wikström, viestintäpolitiikan apulaisjohtaja, MTV3

Liite 2: Tekstitykseen liittyvää terminologiaa

DVB-tekstitys	(Digital Video Broadcast Subtitling eli DVB Subtitling) Digitaalinen tekstitysmuoto, jossa tekstitys lähetetään omana ”bittivirtanaan” kuvan ja äänen rinnalla. DVB-tekstitystä käytettäessä on mahdollista erottaa puhujat tekstin värin mukaan: tekstin väri vaihtuu puhujan mukaan.
TTV-tekstitys	eli teksti-tv -tekstitys. Teksti-tv:n kautta haettava tekstitysmuoto, jossa tekstin saa näkyviin valitsemalla tietyn teksti-tv -sivun.
Äänikuvailu	(Audio Description) Tekstitysmuoto, jossa puheen lisäksi tekstitetään myös ääniraidalla kuuluvia ääniä, joita ei kuvasta pysty päättelemään (esim. taustalla kuuluvat askeleet tai oven avaus).
Äänitekstitys	Tekstitettyjen ohjelmien tekstitykset muunnetaan automaattisella tekniikalla synkronisoiduksi ääneksi, joka muistuttaa puhetta.